Jaargang 12 no 5 mei 2005

Nader Bekeken

In dit nummer o.a.

Kroniek
Publiek protest

Thema
De eenheid van de Geest

Rondblik
De betrokken evangelist

Gemeentebreed
Leve het gesprek

Boek van de maand
Prof. G.M. den Hartogh en de Vrijmaking

Persrevue
Nadenken over een gereformeerde ambtsstructuur...
Perforatie van kerkgrenzen
Beatrix, koningin in een oude traditie

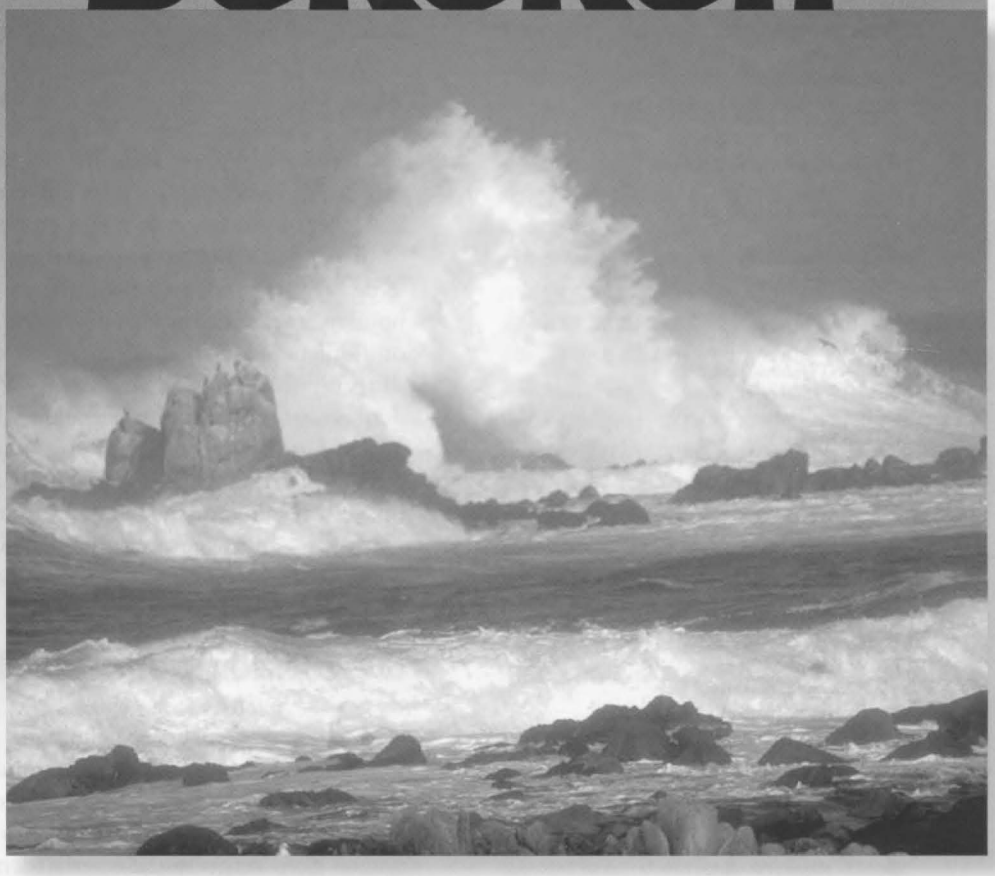

Zou Ik hen uit de macht van het dodenrijk bevrijden, van de dood loskopen? Dood, waar zijn uw pestziekten, dodenrijk, waar is uw verderf? Mijn oog kent geen medelijden.

Hosea 13:14

Dood, waar is uw overwinning? Dood, waar is uw prikkel?

1 Korintiërs 15:55

Gekwetste liefde

Wie is God voor u? Veel christenen zullen als eerste antwoorden: God is liefde. Hij leidt ons leven in zijn Vaderzorg. Hij is vol van genade en barmhartigheid. Vol eindeloos geduld voor mensen. Voor sommigen (velen?) is dit niet alleen het eerste, maar ook het enige wat ze van God kunnen zeggen. En wat bedoelen ze daar dan mee? Denken ze misschien stiekem dat God een lievige God is, een gemoedelijke God die alles door de vingers ziet? Een ongevaarlijke God? Met wie je nonchalant om kunt gaan? Hij is toch liefde? Dat staat zelfs in de Bijbel (1 Joh. 4:8). Ja, maar Hosea 13 staat ook in de Bijbel. Lees je dit hoofdstuk, dan schrik je je wezenloos.

Geen medelijden

Het komt hard aan. Die laatste woorden uit Hosea 13:14: 'Mijn oog kent geen medelijden.' Klopt dat wel? Hosea heeft wel eens iets anders gezegd namens God: 'Mijn hart keert zich om in Mij, ten volle wordt mijn erbarming opgewekt' (Hos. 11:8). God is een en al erbarming, medelijden. En nu: 'Mijn oog kent geen medelijden.' Wat is het nou? Heeft God medelijden of niet? Het lijkt of Hosea de kluts kwijt is. Hij is vol emotie, deze man. Dat lees je in heel het bijbelboek. De emoties zijn vast met hem op de loop.

In hoofdstuk 11 heeft de HERE medelijden. Hij wil het volk niet helemaal vernietigen. Hij komt wel met zijn straf, maar niet met een holocaust, een totale ondergang. Een deel van het volk wordt gered. God laat zijn medelijden spreken. Dat blijft staan! Maar denk niet, dat het dus wel meevalt! Zo van: God strijkt wel weer met de hand over zijn hart.

Schriftlicht **H. van den Berg**

Nader Bekeken *colofon*

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 keer per jaar.
De Stichting geeft tevens een serie Cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks Bestuur van de Stichting Woord en Wereld
Ds. J. Wesseling, voorzitter
Mr. A. Niemeijer, secretaris
A. Vreugdenhil, algemeen adjunct
W.A. Dreschler, penningmeester

Redactie Nader Bekeken
Dr. H.J.C.C.J. Wilschut, eindredactie
Drs. H.J. Boiten
Dr. A.N. Hendriks
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm
M.J.A. Zwikstra-de Weger

Redactiesecretariaat
Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel/fax 050 - 5344508
E-mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken
Ds. J. Beekhuis, Zeewolde
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. J.J. Burger, Axel
Drs. A. Capellen, Rotterdam
Prof. drs. D. Deddens, Hoogeveen
Dr. ir. H.B. Driessen, Hengelo
Ds. H. Drost, Houten
Ds. K. Folkersma, Spakenburg
Ds. G.E. Geerds, Ommen
Ds. H. Geertsma, Assen
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerk, Nijkerk
Drs. P.A. Heij, Soest
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. J. Kamphuis, Ommen
Ds. R. Kelder, Nijkerk
Ds. J.H. Kuiper, Assen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Drs. M. Nap, Leerdam
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Prof. dr. F. van der Pol, Hattem
Ds. R.Th. Pos, Ommen
Ds. P. Schelling, 's-Hertogenbosch
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Papendrecht
J. Veenstra, Emmen
E.A. de Visser-Oostdijk, Hamilton, Can.
Ds. J. Wesseling, Ede
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn, 's-Hertogenbosch

Vormgeving, fotografie: Studio Bert Gort BNO, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar.
Druk en Administratie: Scholma Druk bv, Postbus 7, 9780 AA Bedum. Telefoon 050-301 36 36

Cd: Nader Bekeken is ook op cd verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565499.

Abonnementen: Postbus 7, 9780 AA Bedum,
Telefoon 050-301 36 36. E-mail: woordenwereld@scholma.nl

Abonnementsprijs	acceptgiro	machtiging
	31,25	30,50
Nader Bekeken, tevens abonn. op de cahiers	27,50	24,75
Studenten Nader Bekeken	14,75	13,75
Cahiers	6,65	6,65
Losse verkoop cahiers	8,75	8,20

Abonnees die cahiers nabestellen: 6,65 + porto
Bankrekening 39.50.36.046 Hardinxveld-Giessendam.
Het abonnement loopt per kalenderjaar; opzeggen voor 1 december.
ISSN 1380 - 3034

Bij de wilde beesten af

Het valt niet mee! Kijk naar ons hoofdstuk. God zegt dingen van Zichzelf, waar je van schrikt. Mensen zeggen ook wel eens wat over God, waar je van schrikt. Jeremia klaagt het uit: God 'is mij een loerende beer, een leeuw in verborgen schuilhoeken' (Klaagl. 3:10). Je moet maar durven! Zoiets zeg je toch niet van God!

Maar hoor, wat God hier van Zichzelf zegt! Hij valt zijn volk aan als een van jongen beroofde berin (Hos. 13:8). Kom die niet tegen onderweg, het beest is zo getergd, het valt je aan en verscheurt je, zet de klauwen in je lichaam en rijt je borstkas open. God wordt als een leeuwin, Hij bespringt Efraïm als een prooi, verscheurt die met zijn sterke kaken en slokt die op met zijn gretige muil. God is als een panter, snel en lenig, als die prooi ziet, is hij niet te houden, snel slaat hij toe. Er is geen ontkomen aan. Wij zouden zelf zulke dingen nooit van God verzinnen. Wij denken aan God als een liefhebbende Vader. God een roofdier? Had u ooit zo over God gedacht? God is levensgevaarlijk! Geen tijd voor medelijden, de straf komt! Er schijnt geen straaltje licht in deze duistere nacht van Gods boosheid.

De zonden gebundeld

Hoe is het toch zover gekomen? Omdat Efraïm maar door blijft zondigen. Ze laten Hosea maar praten. Ze hebben geen berouw, bekeren zich niet, vragen geen vergeving. Ze verharden zich. En weet je wat God dan doet? Die zonden opbergen. 'Welbewaard is Efraims ongerechtigheid, weggeborgen zijn zonden' (vers 12). Hosea denkt aan een aantal papieren die in een bundel bij elkaar worden gehouden. Zoals bankbiljetten in een bundeltje samengebonden zijn. Stevig bij elkaar gehouden, zodat je er geen van verliest. Het kan tevoorschijn worden gehaald als het nodig is. Zo bundelt de HERE de ongerechtigheid, de zonden van Efraïm. Geen zonde ontglipt er aan zijn oog. De zonden worden opgeborgen als in een kluis, dan kunnen ze dienen als bewijsstukken op het uur van de afrekening. Fraude, bedrog in de handel, het staat allemaal in de stukken; de zonde van de ondankbaarheid, het zit bij de papieren. Er zijn zoveel van die zonden, die bijeengeraapt en zorgvuldig bewaard worden; een slecht humeur, een driftig woord, een belofte die je niet nakomt. Eigenlijk is het niet de moeite waard om daarop terug te komen. Als je een broeder 'dwaas' noemt, kun je in de hel komen. Wie zijn broeder haat, pleegt doodslag, zegt Jezus. Maar moet je dat echt zo hoog opnemen? Wij zouden zulke dingen vergeten. Maar God vergeet niet. Hij houdt alles nauwkeurig bij in zijn boekhouding. Als je geen spijt hebt, je niet bekeren wilt, dan wordt die bundel alsmaar dikker.

Dood, trek je wapens!

Dan is God eindelijk niet meer te houden! Hij heeft heel lang geduld gehad met het volk waarmee Hij getrouwd is. Vooral in het begin van Hosea lees je daarvan. De liefde tussen een man en zijn vrouw, daar vergelijkt Hij het verbond mee. Israël is de vrouw van God. Maar als die liefde keer op keer niet beantwoord wordt, als Israël toch steeds weer achter andere mannen (baäls) aanloopt, dan is dat zó kwetsend. Dan krijgen ze God tégen zich. De Israëlieten hadden alles op de kaart van het leven gezet, de welvaart, het plezier, het leuke. Ze hadden gemikt op de Baäl, de god van de vruchtbaarheid, de god die het leven geeft. Maar het loopt uit op de dood. Dat kan niet anders. Want de zonde is de prikkel van de dood. Zonde is een vruchtbare bodem voor de dood. Door de zonde is de dood in de wereld gekomen (Rom. 5). De zonde veroorzaakt de dood als een straf van God. God zegt niet bij het doornemen van het bundeltje rekeningen: 'Laat maar zitten.' Hij spoort de dood aan: Kom op dood, werk aan de winkel, trek alle wapens uit de kast. Dood, laat de pest los; dodenrijk, strooi de tering uit over dit volk. Dood, kom maar met zwaarden en speren, pak de mannen maar aan, spaar de kleine kinderen niet, en ga zwangere vrouwen niet voorbij (Hos. 14:2). Ontzettend laat God de dood tekeergaan. Vandaag zou je zeggen: Dood, maak je slachtoffers met aids, met hartkwalen en nierziekten, ga maar aan de gang met atoomwapens, kom maar op met je chemische wapens, gevechtsvliegtuigen, terreuraanslagen. Dood, laat zien wat je kunt, maak mensen kapot. God gebruikt de dood in al zijn verschrikkingen. Hier schrik je van. Is God zo? Is dit de God van mij en mijn kinderen? Moeten wij blij zijn dat we in deze God geloven? Hoe verkopen we dit aan de mensen? Dit wíl je toch helemaal niet verkopen? We hebben een

God om van te rillen.

Wat we hier in elk geval van meenemen: God neemt de zonde bloedserieus. Daarom is dit hoofdstuk loodzwaar van oordeel. Wie kiest voor de zonde, daar geen afscheid van neemt, maar erin wil leven, krijgt het zwaar te verduren. God komt hem tegen als een verscheurend beest. En reken niet op medelijden.

Uitdagende vragen

Hosea stelde zijn vragen aan de dood. 'Dood, waar zijn uw pestziekten; dodenrijk, waar is uw verderf?' (Hos. 13:14). Maar ook Paulus stelt zijn vragen aan de dood. 'Dood, waar is uw overwinning, dood waar is uw prikkel?' (1 Kor. 15:55). Ze lijken op elkaar, die vragen. En toch komen we nu in een heel andere sfeer terecht. Dit is uitdagend, wat Paulus doet. Kom maar op, dood, waar ben je nu met je doodsteek? Net of Paulus de dood in zijn gezicht uitlacht. Dood, waar is uw overwinning? Zo klinkt het vrolijk, haast lachend. De rillingen lopen je over je lijf. Hoe kan iemand zó de dood in de ogen kijken? Hoe komt Paulus zover?

Hij heeft grote woorden gezegd. De dood is verzwolgen in de overwinning. De dood, die alles opslokte, is nu zelf opgeslokt. De dood zal spoorloos verdwijnen. Er komt een tijd, dat je verwonderd rondkijkt op aarde: Hé, waar is hier het ziekenhuis? Het staat er niet. Waar is de begraafplaats? Nergens te vinden. Geen kranten vol ellende, geen nieuws over oorlogen, geen onveilige buurten in de stad. Alles gevuld met het eeuwige leven, allen gevuld met eeuwig leven. Zo zal het zijn. Omdat de dood één keer dik verloren heeft. Toen Christus opstond op Pasen. Hij kwam uit het graf als de Levende. De dood ging onderuit, is gebroken. Daarom durft Paulus. Dood, kom op, als je durft. 'Waar is je overwinning?' Want Christus heeft het gewonnen. Niet alleen voor Zichzelf. Maar ook voor alle mensen die in Hem geloven. Wie gelooft, is met Hem door de dood heen gekomen. Dan lach je de dood uit.

Prikkel

Dat klinkt mooi. Te mooi. Wie durft de dood uit te lachen? Je hebt te veel van de dood gezien. De dood doet zoveel pijn. Je roept de dood liever toe: Blijf weg, uit mijn buurt. Je voelt je niet zo'n overwinnaar, je hart krimpt in elkaar als je naar de dokter moet, bang voor een slechtnieuwsgesprek.

Maar denk nog even mee. Paulus zegt: Dood, waar is je prikkel? Dat betekent eerst: scherpe punt. Denk aan een ossenstok. Een flinke prik met de stok spoort de os voor de ploeg aan om wat sneller te gaan. Zo wordt de dood ook geprikkeld. Door de zonde. Zonde port de dood op. Kom op, aan het werk, maak je slachtoffers. Die prikkel is er nog elke dag. Elke zonde van mij spoort de dood aan om z'n werk te doen. Als je daar goed over nadenkt, dan word je bang om te zondigen. Maar hoe kan Paulus dan zeggen dat die prikkel er niet meer is? Door Christus. Hij werd voor ons tot zonde gemaakt. Al mijn onbetaalde rekeningen werden Hem in de schoenen geschoven. De aktes van beschuldiging die tegen ons gericht waren, heeft Hij aan het kruis genageld. In Christus werden al onze zonden samengebundeld, alle kwaad opgeborgen tot dát ene moment dat Hij werd gekruisigd. Toen gingen de kluizen open en kwamen onze rekeningen tevoorschijn. Hem bleef niets bespaard, God heeft geen rekening vergeten. En toen heeft God de dood opgeroepen. Kom op dood, doe je werk, met alle wapens die je hebt, dodenrijk, open je muil en slok Hem op. Al die zonde daar samengebundeld aan het kruishout, dat prikkelde hem, het ging daar tekeer op Golgota. De dood heeft Hem verscheurd, de diepte ingetrokken. En God liet het begaan. Geen grein medelijden had Hij. Om wél medelijden te krijgen met ons. Want zó werden alle rekeningen vereffend. Het is volbracht! Dikke bundels zonden werden verscheurd aan snippers. Dát is de waarheid, als je de Here Jezus liefhebt. Dan is de zonde wég voor God. De prikkel is weg. De dood krijgt geen aansporing meer. Hij doet nog wel zijn werk, maar hij kan zich niet meer uitleven. Heb je deze Christus lief, dan is er toch nog weer ruimte voor Gods liefde. Die licht vrolijk op over je leven. Het is één groot wonder. God is niet meer gevaarlijk.

Gif

Prikkel betekent ook nog wat anders. De dood heeft een angel, waarmee hij gif inspuit. Sterk vergif, dat eeuwig werkt. Je komt er nooit meer van bij, je sterft een eeuwige dood. Maar dat gif is hij kwijt. Als de dood jou tegenkomt,

Nader Bekeken *inhoud*

Schriftlicht
Gekwetste liefde 129
H. van den Berg

Kroniek
Publiek protest 132
H.J.C.C.J. Wilschut

Thema
De eenheid van de Geest 136
J.W. van der Jagt

Column
Gereformeerd (en) synodaal 141
R.Th. Pos

Synode 2005
Synodeverwachting 142
H. van den Berg

Rondblik
De betrokken evangelist 144
H. Drost

Gemeentebreed
Leve het gesprek 146
J.H. Kuiper

Korte boekbespreking
Jezus ontdekken 148
M.J.A. Zwikstra-de Weger

Boek van de maand
Prof. G.M. den Hartogh en de Vrijmaking 149
J. Kamphuis

Gedicht
Enschede huilt, Willem Wilmink 153
G. Slings

Persrevue
Nadenken over een gereformeerde ambtsstructuur... 154
Perforatie van kerkgrenzen 157
Beatrix, koningin in een oude traditie 159
P.L. Storm

dan komt hij Christus tegen. En dan staat hij machteloos. Wat hij eigenlijk wilde, je de eindeloze dood injagen, hij kan het niet.

Wie niet gelooft dat Jezus leeft, zal Hem nog eens tegenkomen. Want deze Jezus heeft de sleutels van de dood en het dodenrijk. Hij zal in hoogsteigen persoon tegen de dood zeggen: Kom op, aan het werk. Het boek Openbaring is er vol van. Als het Lam het vierde zegel opent, hoort Johannes een stem in de hemel: 'Kom!' En Johannes zag 'een vaal paard, en die daarop zat, zijn naam was de dood, en het dodenrijk volgde hem. En hun werd macht gegeven over het vierde deel van de aarde om te doden, met het zwaard, met de honger, met de zwarte dood en door de wilde dieren der aarde' (Op. 6:7,8). Dan wordt het Lam een verscheurend beest. Gekwetste liefde is levensgevaarlijk.

Maar voor wie gelooft, is Christus het Lam dat verscheurd wérd. God heeft al gestraft. Dan ziet de eeuwigheid er anders uit. Een leven zonder dat je bang bent voor de dood. Hoe heerlijk moet dat zijn. Om daar binnen te komen, daarvoor gebruikt God de dood. De dood doet nog wel pijn, maar God brengt door de dood zijn kinderen thuis. Wie thuiskomt, wordt opgewacht door Christus. Met Hem sta je voor God. Tóch een liefdevolle Vader.

Publiek protest

In het vorige nummer van ons blad tekende ik protest aan tegen het (laten) optreden van de baptistenpredikant ds. Orlando Bottenbley om vrijgemaakt gereformeerde mensen voor te lichten over het thema 'Vrijheid in Christus'. Inmiddels is dit optreden achter de rug. Er is reden om erop terug te komen. En om in meer dan één opzicht publiek protest te laten horen.

Argeloosheid

Hoe kun je van iemand als ds. Bottenbley betrouwbare voorlichting verwachten? Die vraag stelde ik in de Kroniek van april 2005. Als baptist trekt Bottenbley de weg van de Geest fundamenteel scheef. Het blijkt uit de visie op de doop. Die is in het baptistisch denken geen uitroepteken achter Gods belofte. Maar achter het geloof van de dopeling. Je uitgangspunt ligt niet in Gods verbond. Maar in de vrome mens.

Twee dagen na het afsluiten van deze Kroniek verscheen in het *Nederlands Dagblad* (op 26 maart 2005) een gesprek met twee leden van de werkgroep 'Gods Geest werkt'. Dit naar aanleiding van het (toen nog aanstaande) derde congres te Zwolle. Ja, het was bekend dat het laten spreken van ds. Bottenbley niet overal in eigen kerkverband even goed viel. Maar ach, waarom zou je hem niet laten optreden? 'Je hoeft het niet in alles met hem eens te zijn, om van hem te willen leren, stellen Balkenende en Van den Bos. Ze wijzen erop dat vaker een vergadering is georganiseerd waar vrijgemaakt-gereformeerden én Bottenbley aan meededen, en daar werd ook geen punt van gemaakt.'

Nu lijkt me dat laatste geen echt argument. Afgezien nog van de vraag of het inderdaad zo gelukkig is geweest om ook in andere verbanden ds. Bottenbley als referent te laten optreden. Op z'n minst suggereer je, dat de verschillen tussen gereformeerd en baptist van ondergeschikt belang zijn. Niet dus.

Kroniek **H.J.C.C.J. Wilschut**

Maar die verschillen klemmen temeer, wanneer je een baptistenpredikant voorlichting laat geven over de vrijheid van Christus in de Geest. Gezien de principiële standpuntbepaling van de voorlichter weet je bij voorbaat dat er iets mis gaat bij de voorlichting. Wel mis *moet* gaan. Want hier is echt een basaal verschil. Wat de Bijbel leert over Gods verbond, raakt de grondstructuur van het leven met de Here. Hier vind ik de werkgroep wel erg argeloos. Hoezo in dit opzicht iets te leren van Bottenbley?

Dan laat ik nog even buiten beschouwing de manier waarop de leden van de werkgroep spreken over de kerk. 'Als Jezus zijn bruid komt ophalen, is er maar één bruid, en die zit in alle denominaties.' *Denominaties!* Een onthullende term. Ik dacht dat de gereformeerde belijdenis anders spreekt. Die wijst bijbelse kenmerken aan voor het kerk-zijn. Nee, dan beweer ik niet dat in Nederland alleen de vrijgemaakt Gereformeerde Kerken die kenmerken vertonen. Waar die kenmerken gevonden worden, is sprake van wettig kerk-zijn. Maar dat is iets anders dan het spreken

over 'denominaties'. De grenzen van de waarheid bepalen de grenzen van de kerk!

't Verbond met Abraham, zijn vrind...

Bij voorbaat vraagtekens bij een spreker zetten. Niet ieder vindt dat correct. Wacht eerst maar eens af wat hij zeggen gaat. Ik denk daar anders over. Maar vind je dat wel, zie dan ook eerlijk onder ogen wat ds. Bottenbley op 2 april 2005 in Zwolle gezegd heeft. Ik heb het ervaren als een bevestiging van mijn protest vooraf. Al ben ik er niet vrolijk over.

Want ds. Bottenbley leest de Schrift echt als baptist. In zijn toespraak komt 2 Korintiërs 3 breedvoerig aan de orde. U weet wel, dat hoofdstuk waarin Paulus het onderscheid aangeeft tussen het oude en het nieuwe verbond, tussen de bediening van de letter en van de Geest. Het oude verbond. Dat is in 2 Korintiers 3 de specifieke vorm die het verbond met Abraham aannam onder Israël, zeg maar het Sinaï-verbond. Die vorm is in de dagen van het nieuwe verbond verleden tijd geworden. *Maar daarmee is het verbond met Abraham als zodanig nog niet van de baan!* Het verbond van de genade kent verschil in bedelingen en bedieningen. Maar is in wezen steeds één en hetzelfde verbond. In dat verbond geeft God Zichzelf in het woord van de belofte. Steeds diezelfde belofte: Ik zal uw God zijn en de God van uw kinderen. Van die belofte was in het Oude Testament de besnijdenis het zichtbaar onderpand. Daarvan is nu in het Nieuwe Testament de doop het teken en zegel. Als uitroepteken achter de belofte zijn besnijdenis en doop één met elkaar. Het blijft een passend dooplied: ''t Verbond met Abraham, zijn vrind, bevestigt Hij van kind tot kind.'

Bottenbley zegt het anders. 'In 2 Cor. 3 stelt Paulus dat het oude verbond, *het verbond der letter,* wijst op het verbond met Abraham. Dat werd bezegeld in de besnijdenis en uiteindelijk door Mozes op schrift gesteld, toen hij bij de Here was en het op stenen tafelen schreef.' Nu kan ik mij vergissen. Maar volgens mij zegt Paulus dat helemaal niet. Dit zegt ds. Bottenbley. Die met de verdwijnende bediening van het oude verbond het verbond met Abraham als zodanig ziet verdwijnen. Waarmee dus ook de structuur van belofte en belofteverzegeling verdwijnt.

Het is de oerdoperse grondfout. *Het zicht op de eenheid van het Oude en Nieuwe Testament ontbreekt.* Dan krijg je onherroepelijk dit soort bedrijfsongelukken. Als je de eenheid van het verbond van de genade niet meer ziet. Waarin de Here met zijn belovend spreken blijvend de Eerste is. Dan begrijp je ook het bijbehorend sacrament niet meer. Het accent wordt onherroepelijk verlegd van de belofte naar de al dan niet vrome mens. *Subjectivisme is niet meer te vermijden!*

Abraham spreekt met Isaak, ets van Rembrandt

Hebt u de Geest ontvangen?

'Mijn vraag aan jou is heel concreet: weet jij of de Geest van God in jou woont?' Over die vraag van ds. Bottenbley is in de pers al het één en ander geschreven. Het is dan ook een heel prikkelende vraag. Hebt u de Geest ontvangen? Woont die Geest in u? Herken je het levendmakende werk van de Geest bij jezelf in wat je daarvan in jezelf ervaart?

Het is overigens geen nieuwe vraag. Zeker niet binnen de gereformeerde traditie. Het roept herinneringen op aan oude debatten over zaken als zelfonderzoek en zelfbeproeving. Debatten die vaak gevoerd werden in het kader van de vraag: hoe kom je tot geloofszekerheid en zekerheid over je eigen heil? Hoe herken je jezelf als wedergeborene?

Hier zijn in de loop van de tijd heel wat bedrijfsongevallen gebeurd. Terecht wees dr. A.N. Hendriks daarop in het *Nederlands Dagblad* van 9 april 2005, hoe in de 17e/18e eeuw de aandacht verschoof van het eenvoudig geloven in Gods beloften naar aandacht voor eigen genadestaat. Inderdaad, er is wat afgetobd door kinderen van God, of er wel de nodige kenmerken van eigen wedergeboorte en verkiezing aanwezig waren. Met als eindresultaat een klasse van 'bekeerden', diep overtuigd van eigen bekering en een klasse van eindeloze twijfelaars: houd ik mijzelf niet voor de gek?

Zo gaat dat, wanneer je niet langer denkt vanuit Gods verbond en beloften. Zeker, die beloften moeten in geloof aanvaard worden. Geen verbondsautomatisme! Maar in het verbond is het dan niet de grote vraag: ben ik wel wedergeboren?, maar: geloof ik in de Christus van de beloften? Om het te

zeggen met K. Exalto: nergens klinkt in de Bijbel de vraag of je bekeerd *bent,* maar of je je bekeerd *hebt* (graag wijs ik u op zijn boekje *De bekering. Een pastorale benadering,* Kampen 1992).

Waar het verbond van God met zijn onvoorwaardelijk gegeven beloften niet langer het uitgangspunt is, word je als gelovige op jezelf teruggeworpen. Zo is dat het geval bij de oud-gereformeerde broeder en zuster. Zo is het ook het geval bij de baptist. Niet langer is Gods in de doop verzegelde belofte het startpunt. Mooi zoals ds. B. Luiten daarover schreef in *De Reformatie* van 16 april 2005. Een kind van God mag terugvallen op de belofte van God. Je *hebt* de Geest ontvangen, in de belofte!

Nee, daarmee is het verhaal niet uit. De belijder die in Zondag 20 HC zegt: 'de Geest is ook mij gegeven', denkt niet alleen aan Gods geven in de belofte. Hij merkt ook hoe die belofte in zijn leven werkelijkheid wordt. Hij ziet de Geest aan het werk. Dat herken je aan het geloof dat de Geest in je werkt. Dat is vrucht van wedergeboorte.

Zeker, dan zal een mens zich voor Gods aangezicht beproeven op de *echtheid* van zijn geloof. Ik sta voor de Here. Doorgrond mij, ken mijn hart, o Here. Zie of er bij mij een schadelijke weg is. En leid mij op de eeuwige weg. Zelfbeproeving: een geloofswerk!

Hier zijn we inmiddels mijlenver verwijderd van de vraagstelling van ds. Bottenbley. Het houvast van verbond en doop kan bij hem niet functioneren. Dus krijg je de vraag van het subjectivisme: mens, kijk naar jezelf. Heb je de Geest wel ontvangen? Woont Hij in je? De blikrichting verandert. Je kijkt niet via de belofte naar jezelf. Maar via jezelf naar de belofte. Geen wonder dat er op 2 april mensen geschokt Zwolle verlieten. Heel onzeker gemaakt door het verhaal van Bottenbley. Ik hoop dat ze de bijdragen van dr. Hendriks en ds. Luiten gelezen hebben. Om opnieuw de zekerheid bij de Here te vinden. Bij wie je als zwakke mensen schuilen mag. Here, ik geloof. Kom mijn ongeloof te hulp!

Bevrijdingspastoraat

Het voert te ver om op alle ins en outs van het verhaal van ds. Bottenbley in te gaan. Al roept dat verhaal op nog meer punten allerlei vragen op. Ik beperk me tot één onderdeel. Vrijheid in Christus door de Geest betekent voor Bottenbley ook: bevrijding van demonen. Trouwens, al is het iets meer terughoudend, ook in het verhaal van ds. Gert Hutten komt dit element ter sprake.

Ik ga niet herhalen wat ik in de vorige Kroniek over het zogenaamde bevrijdingspastoraat gezegd heb. Op dit moment voeg ik er één gegeven aan toe. De verhalen over het bevrijdingspastoraat zijn niet los verkrijgbaar. Maar staan in het kader van het charismatische denken. Waarbij de bijzondere gaven van de Geest veel aandacht en nadruk krijgen.

Dit denken schijnt in gereformeerd Nederland aan de man te moeten worden gebracht. De werkgroep 'Gods Geest werkt' komt er rond voor uit. Men wil de charismatische vernieuwing binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland bevorderen. En al gaat het de werkgroep er niet speciaal om, dit streven omvat ook de bijzondere gaven van de Geest als tongentaal en profetie en de gave der genezing (zie *Nederlands Dagblad* van 26 maart 2005).

Ik blijf erbij: het charismatisch denken is wezensvreemd aan het gereformeerd belijden. Ook nu ga ik niet herhalen wat ik daarover in de vorige Kroniek heb gezegd. In het kader van deze Kroniek wil ik er wel iets aan toevoegen. De aandacht van de bijzondere gaven van de Geest is op een bepaalde manier aandacht voor jezelf door een vergrootglas. Die gaven verliezen hun tekenkarakter en worden grootheden op zichzelf, waarbij je de macht van Jezus en de Geest op een buitengewone manier van dichtbij ervaart. Maar hoe je het ook draait of keert, daarbij kom je toch zelf in het middelpunt te staan, hoeveel lovende woorden je ook over de Here spreekt. Juist dat extreem-subjectivistische element tekent de breuklijn met het reformatorische en gereformeerde belijden. Waarin niet onze ervaring, maar Gods belofte centraal staat.

Dubbel protest

Vandaar dit publieke protest. Tegen de boodschap van ds. Bottenbley. Ik zal niet ontkennen dat hij incidenteel goede opmerkingen maakt. De grondstructuur van het verhaal deugt niet, staat haaks op het bijbelse spreken en het gereformeerde belijden. Daarom zet ik een dikke streep onder mijn protest in de vorige Kroniek. Dit kun je niet maken als werkgroep, opgekomen uit de Gereformeerde Kerken met als doelgroep diezelfde kerken. Je geeft ruimte voor verkeerde leer.

Helaas wordt dit protest een dubbel protest. Het raakt ook de twee collega's die niet alleen het verhaal van ds. Hutten op de conferentie te Zwolle, maar ook van ds. Bottenbley - zij het met enige redactionele bekorting - hebben opgenomen in de *Gereformeerde Kerkbode Groningen, Fryslân, Drenthe* van 15 april 2005. In de maand april was het thema voor de noordelijke kerkbode 'Bevrijd!' 'Omdat het thema voor het congres "Vrij zijn in Christus" was, leek het ds. Jaap Ophoff en mij (ds. Corné Alderliesten, HW) goed, om het onderwijs dat op die dag is gegeven, aan u door te geven.' Op z'n minst suggereer je daarmee, dat je dit onderwijs - hoe dan ook - waardevol vindt. Ik kan dat niet

begrijpen. Hoe kun je als gereformeerd predikant dergelijk onderwijs promoten? Is dit nu de goede leiding die van een voorganger naar de Schrift (1 Tim. 5:17) verwacht mag worden? Onderwijs à la Bottenbley hoort niet thuis in een *gereformeerde* kerkbode.

Daar denken de predikanten Alderliesten en Ophoff duidelijk anders over. In de *Gereformeerde Kerkbode Groningen enz.* van 29 april 2005 gaan zij in op ingebrachte kritiek tegen het plaatsen van de bijdrage van ds. Bottenbley. Er zouden heel wat kanttekeningen bij te plaatsen zijn. Ik beperk mij tot twee punten. Volgens de predikanten Alderliesten en Ophoff blijft het artikel van Bottenbley binnen de lijnen van Schrift en belijdenis. Ik meen in deze Kroniek aangetoond te hebben dat dit *niet* het geval is. Wat ds. Bottenbley zegt over het verbond met Abraham, staat haaks op het gereformeerd belijden dat de lijn van dat verbond ziet doorlopen in de nieuwe bedeling. Triest dat dit blijkbaar niet onderkend wordt. Vervolgens menen ds. Alderliesten en ds. Ophoff, dat ds. Bottenbley met zijn vraag 'Weet jij of Gods Geest in jouw woont?' helemaal niet op jezelf terugwerpt. Ook hij spreekt vanuit Gods belofte! Ik heb bij deze bewering mijn ogen uitgewreven. Hoe kun je zoiets nu toch neerschrijven? Want ik lees bij Bottenbley een heleboel over wat de Geest in een mens wil doen. Maar dan moet ik wel eerst tot bekering komen. Het uitgangspunt is niet de in de doop gegarandeerde belofte van het verbond, maar de vrome mens die zich bekeren moet. Als je dat doet, zegt Bottenbley, echt en waarachtig, dan wil God zijn Geest hier en nu aan jou geven. Terwijl in het verbond de eis tot geloof en bekering juist gedragen wordt door de voorafgaande belofte. *Waar de verbondsbelofte niet het uitgangspunt is, krijgt een vraagstelling à la ds. Bottenbley onvermijdelijk een subjectivistisch karakter!*

Dat alles is voor mij de hoofdreden om het publiek protest op deze manier te verdubbelen. Ik heb daarvoor nog een reden. Van minder gewicht dan het principiële argument van zojuist. Maar toch. Stel, je meent voor jezelf dat het verhaal van Bottenbley een verantwoord bijbels verhaal is. Maar je weet van de context waarin het staat. Je weet ook hoe omstreden die context is en hoe gevoelig dat binnen de kerken ligt. Waarom dan die kerken niet gespaard in een stuk pastorale voorzichtigheid. Waarom moet er altijd zo *gedreven* worden?

Die vraag geldt ook wanneer ik in de *Gereformeerde Kerkbode Groningen enz* van 8 en 22 april 2005 twee artikelen van ds. Jac. Ophoff lees met reclame voor het bevrijdingspastoraat. Die artikelen heb ik als schokkend ervaren (als we het nu toch over ervaren hebben...). De inhoud van de artikelen is niet zo spectaculair. Die kun je ook lezen bij www.bevrijdingspastoraat.nl. Maar wel is schokkend om dit pleidooi te lezen van de hand van een gereformeerd predikant. En opnieuw, al vind je het, waarom de kerken ermee opgezadeld? En dat niet als discussieonderwerp. Nee, het wordt stellend en stellig aan de man gebracht. Met als slotalinea: 'Ik heb deze twee artikelen geschreven om God te eren en de overwinning van Jezus Christus groot te maken.' Aan de integriteit van die bedoeling twijfel ik geen moment. Maar als ik het nu eens faliekant oneens ben met de strekking van de artikelen (en dat ben ik), doe ik dan aan Gods eer en aan de overwinning van Jezus Christus te kort? Het wordt allemaal zo dwingend!

Gesprek

Dat dwingende - wat aanvoelt als drijven in een bepaalde richting - betreur ik. Het legt een hypotheek op een gesprek dat we in ieder geval binnen de kerken zullen moeten voeren. Ik besef best dat je niet klaar bent met het aanwijzen van uitwassen, zoals in deze Kroniek gedaan wordt. Er ligt een diepere problematiek aan ten grondslag, die we bespreekbaar moeten maken en houden.

Want je kunt afkeurende woorden spreken over het congres van 'Gods Geest werkt' te Zwolle, het is wel een werkelijkheid waarmee je rekening moet houden. Wanneer je 2500 man op de been weet te krijgen, wordt kennelijk op een behoefte en een verlangen ingespeeld. Laten we dan eerst eens proberen om in kaart te brengen wat die behoefte en dat verlangen inhouden. We leven nu eenmaal in een emotiecultuur. Dat zie je wanneer paus Johannes Paulus II overlijdt. De media staan er bol van. Zelfs het *Nederlands Dagblad* gaf er extreem veel aandacht aan. Met verbazing zag je rond de begrafenis van Johannes Paulus II, hoe Rome volstroomde. De begrafenis zelf was een pure happening, waar de 'stem van het volk' zich met veel emotie roerde. Het zit min of meer in de lucht.

Daar kun je als gereformeerde kerken en kerkmensen niet omheen. Mede daarom zal het eigen verleden wel eens extra zwart worden afgetekend, alsof er toen helemaal geen emotie en gevoel in het geloofsleven was. Het is misschien niet ons sterkste punt als vrijgemaakt Gereformeerde Kerken geweest. De correctie die C. Trimp gaf met zijn boek *Klank en weerklank* uit 1989 kwam niet zomaar uit de lucht vallen. Maar van dichtbij weet ik met hoeveel warmte er ook daarvoor binnen de kerken gepreekt werd. In dat opzicht wordt er vandaag meer verlangd. En wordt er van de weeromstuit meer in het verleden gemist dan reëel is. Met de bagage van het heden terugkijken naar het verleden levert vaker zulke vertekeningen op.

Hoe dan ook, het verlangen naar geloofservaring is er. En nogmaals, alleen met het signaleren van uitwassen ben je er niet. Zoals je ook niet klaar bent met het veroordelen van het verlangen als zodanig. Er kan scheefgroei zijn in dat verlangen, een teveel aan ikgerichtheid. Dat maakt nog niet het geheel van dat verlangen illegitiem. We zullen met elkaar aan de praat moeten, hoe we op een werkelijk gereformeerde manier daarop kunnen inspelen. Om zo het surrogaat van het charismatische denken de wind uit de zeilen te nemen.

Juist daarom betreur ik het, wanneer het gesprek van tevoren gefrustreerd wordt door het drijven in een bepaalde richting. Vaak zonder in rekening te brengen wat eerder in eigen kring is geschreven, bijvoorbeeld over de gaven van de Geest. Niet dat je het daarmee dan meteen eens moet zijn. Maar het minste wat je kunt doen, is je ermee confronteren. Om argumenten uit te wisselen. En om samen te zoeken naar wat hier de weg en wil van de Here is.

Daarbij mag binnen gereformeerde kerken verwacht worden dat de Schrift en de belijdenis als kritische norm fungeren. De laatste tijd heb ik in verschillende verbanden nogal eens het beroep gehoord op Efeziërs 3:18. Groeien in kennis en begrip doe je *samen met alle heiligen*. Dus ook met andere - niet-gereformeerde - gelovigen. Ik zal niet

ontkennen dat je van zulke medegelovigen leren kunt. Mits hun bijdrage past bij de gezonde bijbelse leer. Op Efeziërs 3 volgt Efeziërs 4. Samen toegroeien naar Christus doe je door je *met elkaar aan de waarheid te houden* (Ef. 4:15). Het verschil tussen leugen en waarheid mag hardop benoemd worden. Met de Schrift in de hand. Zo willen we toch bewust *gereformeerde* kerken zijn?

Ons blad

Met het bovenstaande wil ik proberen duidelijk te maken welke bijdrage ons blad in dit proces wil leveren. *Nader Bekeken* levert regelmatig kritiek op bepaalde ontwikkelingen binnen onze kerken. Het wordt ons blad niet door ieder in dank afgenomen. En dan zeg ik het nog voorzichtig. Op zichzelf geeft dat aanleiding tot zelfbeproeving. Weten we wel altijd de juiste toon te treffen? Doen we anderen wel altijd recht? Tegelijk, waar kritische vragen te stellen zijn, willen we niet zwijgen. *Mogen* we niet zwijgen. Waar de gereformeerde koers in geding is, moeten dingen hardop gezegd worden. In een geest van zachtmoedigheid, uiteraard. Maar wel ronduit. Soms ontkom je er niet aan om de toon aan te scherpen. Als die scherpte maar niet in liefdeloosheid ontaardt. Zeker wat dat betreft is blijvende zelfbeproeving nodig.

Daarom een Kroniek onder de noemer 'Publiek protest'. Nee, het is niet aangenaam om zo te moeten schrijven, echt niet! Al helemaal niet wanneer het collega's in je directe omgeving betreft. Ze weten van mij dat ik hierover verdriet heb. En dat schrijf ik niet voor de vrome vorm. Maar er is geen keus. Je ziet de tegenstellingen binnen de kerken zich toespitsen. Want charismatisch en gereformeerd gaan echt niet samen. Dat vraagt om eerlijkheid en duidelijkheid. Voordat de onderlinge verwijdering onherstelbaar is geworden.

Aan de andere kant wil ons blad zoeken naar de ruimte voor een werkelijk gesprek. Vandaar ook het protest tegen artikelen waarmee bij voorbaat het gesprek onder een hypotheek wordt gelegd. Van de noodzaak tot een werkelijk gesprek raak ik steeds meer overtuigd. Wat zijn de diepste motieven achter veel wat in beweging is gekomen? En hoe kunnen we de continuïteit van het gereformeerd-zijn bewaren in een eigentijdse setting? Het wordt de grote opgave van de komende tijd. Daaraan wil ons blad graag een positieve bijdrage leveren. In meedenken en doordenken.

Dan zal er veel gebed nodig zijn. Ook dat is geen vrome gelegenheidsfrase. Het blijkt vaak moeilijk om elkaar werkelijk te bereiken. Dan kunnen we maar één ding doen: samen bij God aankloppen om openingen door zijn Geest. Om elkaar te herkennen bij het Woord van de Geest.

Op deze intentie mogen de kerken ons blad aanspreken. Want wij willen geen groepsbelang dienen. Wij willen de *kerken* dienen. Uit liefde voor de *Heer* van die kerken.

Afgesloten op 2 mei 2005.

De eenheid van de Geest

De laatste tijd kent groeiende aandacht voor de Heilige Geest en zijn werk. Dan kunnen we moeilijk voorbijgaan aan de eenheid die Hij bewerkt. Daar spreken de Schriften immers ook over en het is niet het minste werk dat Hij doet. Het is een wonder van zijn kracht, wanneer zondaren samenleven in de eenheid van Christus' kerk. En Hij maakt ons tot zijn medewerkers, doordat Hij ons bij monde van Paulus aanspoort om die eenheid te bewaren (Ef. 4:1-6). Maar het schrille contrast tussen de woorden van de apostel en de kerkelijke realiteit van vandaag plaatst ons voor de vraag of wij nog medewerkers van de Geest zijn. Reden om ons te confronteren met het apostolisch onderwijs.

Thema **J.W. van der Jagt**

Pluralisme en sektarisme

De eenheid van de Geest maakt de kerk *katholiek*. Eén kerk voor Gods kinderen van alle tijden, alle plaatsen, uit alle volken. Tussen de eenheid en de katholiciteit van de kerk bestaat een onlosmakelijke samenhang. Zo kon Calvijn, schrijvend over de katholiciteit van de kerk, opmerken: 'Men kan geen twee of drie kerken vinden, zonder dat Christus verscheurd wordt: wat onmogelijk is' (*Institutie* IV,1,2).

Het feit dat er eenheid bestaat, is op zich nog geen teken dat de kerk de katholieke kerk is. Enige tijd geleden gaf dr. J. van der Graaf een beoordeling van de Protestantse Kerk in Nederland (in het *Reformatorisch Dagblad*, 7 maart 2005). Op een studiedag over kerkelijk pluralisme noemde hij die kerk 'pseudo-katholiek'. Een onthullende typering! Volgens het woordenboek van Van Dale wil het voorvoegsel 'pseudo' zeggen, dat 'het genoemde (in dit geval de kerk, JWvdJ) het uiterlijk of de schijn heeft van wat in het tweede lid (katholiek, JWvdJ) wordt aangeduid'. Met andere woorden: het lijkt erop, maar het is niet echt. Zo waarschuwt onze Here Jezus ons voor pseudo-profeten en pseudo-christussen (Mat. 24:11,24). Toegepast op de kerk spreken we dan met artikel 29 NGB over de valse kerk. Dr. Van der Graaf zet de PKN voor ons neer als een vervalsing van de katholiciteit van de kerk. Dit vanwege het feit dat de eenheid van de PKN bestaat bij de gratie van het *pluralisme*, waardoor de waar-

heid van Gods Woord en de dwaling die haar bestrijdt, naast elkaar mogen bestaan.

Tegenover deze pluralistische eenheid staat de mogelijkheid om de eenheid van de kerk te zoeken in de kring van gelijkgezinden. Zo voelen gelovigen zich in de kerken niet thuis, omdat deze niet evangelisch of charismatisch genoeg zijn. Of ze vinden de kerken te conservatief en niet voldoende progressief (of andersom). Ze verdwijnen naar groepen waar ze hun eigen geloofsbeleving herkennen. De kerken zijn hun te gereformeerd. Hetzelfde kan men doen, omdat de kerken niet gereformeerd genoeg meer zijn. Men verdwijnt uit de kerk, omdat het mogelijk is om de zondag op een andere manier met het vierde gebod in verband te brengen dan men zelf gewend is te doen. Of men bespeurt in bepaalde gezangen ketterijen die anderen daar niet in zien, niet aanhangen en evenmin willen verdedigen. Zo kan men onder de *schijn* van leerkwesties de eenheid van de kerk verbreken en zich in de kring van de gelijkgezinden terugtrekken. Het tegendeel van het pluralisme is altijd nog het sektarisme.

Er zou meer te noemen zijn, maar dat zou het beeld niet rooskleuriger maken. Het is met de katholieke eenheid van de kerk in ons land droevig gesteld.

Altijd strijd

De apostel Paulus spoort de broeders en zusters in Efeze (en ook ons) aan om de eenheid van de Geest te onderhouden. Het lijkt mij zinvol om te vragen waarom hij dat doet. Het Woord van God zegt prachtige dingen over de kerk. Ze is de bruid van Christus, de stad van God, Gods woning. Hoe schitterend wordt de stad van de Here niet getoond in Openbaring 21! In Psalm 122 wordt gezongen over de stad van de vrede. Dat betrekken we vaak op de kerk. Psalm 133 zingt over de broederlijke eenheid. Zo rijst een beeld van de kerk voor ons op, dat niet erg overeenstemt met onze realiteit. Die valt vaak tegen. We zien strijd. We ondervinden moeiten. Er is reden genoeg voor zorg. We zien de zonde. We beleven teleurstellingen. Verschillen van mening houden Gods kinderen verdeeld. Er is allerlei dwaling. En zoveel meer. De realiteit is wel heel anders dan wat die prachtige woorden over de kerk zeggen.

Nu moeten we wel oppassen dat we onze blik niet laten verengen. Paulus schreef aan de gemeente in Korinte over de opstanding van Christus. Dat was nodig, omdat er in die gemeente dwaling over de opstanding voorkwam. Hij gaat in op een geval van schandelijke ontucht. Dat kwam in de gemeente voor. Zo schreef hij kritisch over de uitingen van de Geest. Het is ook niet voor niets dat hij over het huwelijk schrijft, over de wederkomst enz. De Schrift die heerlijke dingen over de kerk zegt, laat ons niet dromen over een *irreele* kerk. Het is vanaf het eerste begin een kerk vol strijd en zorg. Als wij strijd, moeite en teleurstelling in het kerkelijke leven ondervinden, overkomt ons niet iets wat vreemd is. De kerk is alle eeuwen door in strijd en moeite. Dat zal zo blijven tot de jongste dag. Om dezelfde reden schreef Paulus ook over de eenheid van de Geest. Niet omdat het in Efeze met die eenheid zo goed ging. Men had er moeite mee.

Gods roeping

De aard van deze moeite is uit de brief af te leiden. Joden zijn tot geloof in Christus gekomen. Ook heidenen hebben zich tot Christus bekeerd. Tussen die beide bestond al eeuwen een onoverbrugbare kloof. Van jongs af was de joden met de wet van Mozes het onderscheid tussen rein en onrein ingeprent. Hoe diep dat zat, blijkt wel als de Here Petrus opdraagt om zonder onderscheid reine en onreine dieren te slachten en te eten (Hand. 8). Dat had hij nog nooit gedaan! De Here zelf moest het hem leren, als voorbereiding om bij Cornelius binnen te gaan. Geen wonder dat het niet eenvoudig was om als joden en heidenen in één gemeente te leven. Toch moesten ze de eenheid van de Geest onderhouden door de band van de vrede. Dat paste bij de roeping waarmee God hen geroepen had (vs. 1).

Daarmee grijpt de apostel terug op wat hij in hoofdstuk 2 geschreven heeft. God heeft de broeders en zusters in Efeze geroepen. Net zo heeft Hij ook ons geroepen. Ik denk in dit verband aan mr. Groen van Prinsterer. Hij schreef het *Handboek der geschiedenis van het vaderland*. In het voorwoord van dat boek geeft hij aan hoe het er in de tijd van de Bataven en de Germanen voorstond in ons land. Hij doet dat met de woorden van Paulus uit Efeziërs 2:12. Wij waren 'zonder hoop en zonder God in de wereld'. We kunnen het ons niet meer goed voorstellen wat dat precies wil zeggen. Zo zijn we gewend dat op allerlei momenten van ons leven de christelijke hoop verkondigd wordt. Hoe zou het met ons zijn als dat niet zo was? Als er een ongeluk gebeurt; als je ziek bent; als er mensen worden vermoord door misdaad of terrorisme. Geen hoop als er natuurrampen gebeuren. Hopeloos - zo waren de Efeziërs eraan toe. Zo waren wij eraan toe. Iedereen die buiten God, buiten Christus leeft, is er zo hopeloos aan toe.

Maar God heeft ons erbij gehaald. Christus heeft bij zijn komst vrede verkondigd aan hen die ver weg (heidenen) en hen die dichtbij (joden) zijn (2:17; Jes. 57:19). Hij heeft de muur die ertussen stond, weggebroken (vs. 14v). Nu hebben wij in één Geest toegang tot de Vader (vs. 18). We worden samen met de heiligen opgebouwd tot een woning van God in de Geest (vs. 22). God heeft ons tot *eenheid* geroepen. Dat is zijn genade over ons leven. Eén en dezelfde genade voor elke zondaar in Efeze en in

Nederland. In de eerste eeuw en in de eenentwintigste: één genade, één roeping die hoop geeft.

Eénheid

Het is dan ook niet voor niets dat het alles één is wat in Efeziërs 4 de klok slaat. Eén lichaam en één Geest. De éne hoop van onze roeping. Eén Heer: Jezus Christus. Eén geloof: het geloof dat de apostelen ons leren. Eén doop waardoor we (als volwassene of als klein kind) bij de kerk worden ingelijfd. Eén God en Vader die ons als zijn kinderen en erfgenamen aanneemt. Toegang tot Hem hebben we in één Geest. In die éne Geest worden we samen opgebouwd als huis van God. Het is de Heilige Geest die deze eenheid sticht en beheerst. Hij bouwt ons in die eenheid op door het evangelie van de éne genade van God.

Daarom kent de Schrift ook maar één kerk. De katholieke kerk - voor mensen uit alle volken en alle eeuwen. Buiten die ene kerk is er geen redding. Net zo min als er buiten de ene genade van God redding is. Of buiten de ene Heer. Zo belijden we dat met de Reformatie. Buiten de katholieke kerk die in artikel 27 genoemd wordt, is geen redding, zegt artikel 28.

Het wordt nog wel eens gezien als een vrijgemaakte specialiteit om dat zo te zeggen. Maar het is gewoon de confessie van de kerk van de Reformatie. Men noemt het wel arrogant, alsof je de redding van God claimt voor jezelf en anderen de redding ontzegt. Natuurlijk kan men deze belijdenis zo gebruiken, of beter: misbruiken. Want artikel 28 zegt het niet om anderen *buiten* te sluiten, maar om allen *binnen* de kerk te halen. Het staat er immers als *aansporing* om de eenheid van de Geest te onderhouden.

Is het geen krachtige aansporing? Als de Geest ons tot eenheid roept, kunnen wij dan zijn eenheid verbreken? Nee. We kunnen ons alleen maar inspannen om Hem te volgen, zijn eenheid te onderhouden en ons daarvoor te beijveren, zoals Paulus zegt. En als die eenheid verbroken is, behoren we ons in te spannen om haar te herstellen.

Krachtig is de aansporing van onze belijdenis ook op een andere manier. We moeten deze eenheid, zegt artikel 28, zelfs onderhouden wanneer de wetten van de overheid zich ertegen verzetten en er dood of lijfstraf op staat. Of er ook dood en lijfstraf op stond! De auteur van deze woorden, Guido de Brès, is om zijn belijdenis opgehangen aan de galg. Het doet denken aan de kérker van waaruit Paulus - gevangene van de Here (vs. 1) - schrijft. Tegen de achtergrond van die laatste ernst mogen wij ons wel afvragen op welk niveau de eenheid van de Geest ons bezighoudt. Was de dreiging toen niet veel ingrijpender dan de verschillen waar wij vandaag onze verdeeldheid om in stand houden?

Volgeling van de Heer

Het gaat Paulus om het concrete samenleven van gelovigen. Hij spoort immers aan om nederig te zijn, zachtmoedig, lankmoedig en om elkaar in liefde te verdragen. Dat alles heeft een hoge praktische zin. Deze zaken zijn niet nodig wanneer je elkaar niet ontmoet, maar juist wanneer je met elkaar omgaat en moet omgaan.

We leiden daaruit af dat de eenheid van de Geest niet iets 'spiritueels' is, een 'oecumene van het hart' die zonder concrete omgang met elkaar bestaat, of iets dergelijks. In evangelische en charismatische kringen maakt men zich sterk voor de Geest en zijn werk, maar zijn eenheid stelt men zich opvallend genoeg vaak voor als een dergelijke onzichtbare eenheid. Die zou dwars door alle kerken heen bestaan en boven alle kerken uitgaan: het fantoom van de onzichtbare kerk. Het is onmiskenbaar dat Paulus dit *niet* bedoelt. Het gaat hem om 'één lichaam en één Geest'. Een lichaam waarin alle leden samengebonden zijn door de band van de vrede die Christus tot stand heeft gebracht. Wat de apostel elders over de kerk als lichaam en de leden van het lichaam schrijft, laat dat duidelijk zien. Het gaat hem om een daadwerkelijk samenleven, het in de praktijk van het leven met elkaar omgaan in één gemeente, plaatselijk en dan natuurlijk ook in het verband van kerken, dat bovenplaatselijk is. De kerk is de *gemeenschap* der heiligen. Dat wil zeggen 'dat de heiligen tot de gemeenschap met Christus vergaderd worden onder deze bepaling, dat ze alle weldaden, die God hun verleent, elkander wederkerig zouden mededelen', aldus Calvijn (*Institutie* IV,1,3; vgl. HC zd. 21, antw. 55).

Omdat de Geest ons in die concrete eenheid samenbrengt, is het ook zo moeilijk! Er mankeert van alles aan de kerk. Er zijn zomaar argumenten om met de kerk te breken. Deze kerk zegt me niet zoveel. Ik voel me er niet thuis. Ik heb er niet alles aan. Je kunt teleurgesteld zijn in de broeders en zusters, of de houding van een kerkenraad, het gedrag van een dominee. Het kan gaan om een opvatting of een geestelijke ligging. Keuzes die de kerken maken. En zoveel meer. Dat is de realiteit.

In die realiteit spreekt Paulus over nederigheid, zachtmoedigheid, lankmoedigheid en het elkaar in liefde verdragen. Het kost weinig moeite hierin de gestalte te zien van Christus, de Heer van de kerk. Hij heeft ons gekocht door zijn bloed. We zijn het eigendom van onze Heer. We volgen Hem. Daarom moeten we op Hem letten om in de eenheid van de kerk met elkaar te kunnen omgaan. Wat zie je dan?

Hij waste de voeten van zijn leerlingen. Zo knielde Hij voor Judas, terwijl Hij al wist dat die Hem verraden zou. Hij kwam bij Petrus, die Hem zou verloochenen. De rest zou Hem nog dezelfde nacht in de steek laten. Zouden wij voor zulke mensen op onze knieën gaan?

De Here was zachtmoedig. Hij velde geen hard oordeel over zondaren. De Farizeeën hadden een vrouw op overspel betrapt en brachten haar bij Jezus. Ze verwachtten dat Hij haar net zo hard zou veroordelen als zij. Hij deed dat niet.

Was de Here ook niet geduldig? Hij verdroeg de tegenspraak van zondaren, zegt de Schrift (Heb. 12:3). Ze sloegen Hem. Hij sloeg niet terug. Ze scholden Hem uit. Hij schold niet terug. Ze spijkerden Hem aan het kruis. Toen heeft Hij voor hen om vergeving gebeden.

En Hij zei niet: die mensen wil Ik niet in mijn gemeente. Nee. Hij zocht ze door zijn apostelen op met het evangelie om hen een plaats te geven in zijn kerk. Daar hebben wij onze redding aan te danken.

Hoe zou het met ons zijn als de Here niet zoveel geduld had? Als Hij niet zo vriendelijk was? Als Hij onze zonden en fouten niet had verdragen? Als Hij hard zou vallen over onze verkeerde inzichten? We leven allemaal van zijn genáde! Als deze Heer dan zegt: die lastige mensen, die vervelende mensen, die oneerlijke mensen, die teleurstellende mensen, die mensen met hun gebrekkig inzicht, hun misverstanden en hun dwalingen - voor hen ben Ik gestorven, die wil Ik in mijn gemeente, zeggen wij dan: 'ik wil die broeders en zusters niet, ik ga weg'?

Zo-even noemde ik artikel 28 van de belijdenis al. Dat artikel zegt dat we door het onderhouden van de eenheid van de kerk onze hals 'buigen onder het juk van Christus'! Dat ontleent de belijdenis aan de uitnodiging van de Here Jezus om tot Hem te komen uit Matteüs 11:28-30. Wie zich laat nodigen en tot Hem komt, vindt ook zijn gemeente. Dat hoort bij het juk dat de Here ons oplegt. Nota bene, het juk van *Christus*. Het is niet het juk van broeders en zusters. De Here legt het ons op, want Hij roept ons tot de eenheid van zijn kerk. Wij kunnen dat juk voelen als een zware last. Het geeft verdriet en zorg. Het kost lijden en pijn. Maar laten we dan de bemoediging van onze Heer niet vergeten: 'Mijn juk is zacht en mijn last is licht.' Als *Hij* dat zegt, zou het dan in de éne gemeente niet gaan? Zou het niet gaan doordat we letten op zijn kruis en de kracht van zijn Geest?

Wat de Here laat zien en ons door zijn Geest wil leren, staat haaks op het individualisme van onze tijd. Dat leert ons op onszelf te staan en zonder verbondenheid met anderen te leven. De deplorabele toestand waarin de eenheid en de katholiciteit zich bevinden, konden wel eens meer wereldgelijkvormigheid in zich hebben dan wij onszelf bewust zijn. Daarom is het van groot belang om onze Heer de zeggenschap te geven over de manier waarop wij de eenheid van de Geest onderhouden.

De Heer en de leer

Deze zeggenschap heeft uiteraard alles te maken met de leer van de kerk. De katholieke kerk moet het evangelie verkondigen en geen dwaalleer. Paulus zegt niet alleen dat wij één Heer hebben. Er is ook één geloof: het evangelie dat de apostelen ons verkondigd hebben. De kerk wordt gebouwd op het fundament van apostelen en profeten (2:20). Overigens, de leer betreft niet alleen leerstellige zaken. Ook zachtmoedigheid, nederigheid, geduld en verdraagzaamheid behoren tot de leer van het evangelie, zaken die nog wel eens op de achtergrond willen komen als er over de leer gestreden wordt!

Het belang van de leer van het evangelie belijden we in artikel 29. De katholieke kerk die in artikel 27 genoemd wordt, is daar te vinden waar het evangelie zuiver verkondigd wordt.

Tussen het pseudo-katholieke pluralisme en het onkatholieke sektarisme wijst dit artikel een goede weg. We zullen de katholieke eenheid van de kerk alleen vinden, doordat we ons onderwerpen aan het gezag van het Woord van God. Kerkelijk gezien komt dat daarin uit, dat dit Woord de exclusieve gezagspositie heeft.

Wat dit betreft is een andere opmerking van dr. Van der Graaf even opmerkelijk als zijn typering van de PKN als pseudo-katholiek. Hij vroeg zich bij dezelfde gelegenheid namelijk ook af of de Nederlandse Geloofsbelijdenis, vanwege de belijdenis over de kenmerken van de kerk, niet *anti-katholiek* is. Heeft deze leer niet allerlei scheuringen veroorzaakt? Geeft elke leeruitspraak niet een versmalling van de kerk? Ik stem Van der Graaf toe dat men deze leer verkeerd gebruiken kan. Maar het kan toch moeilijk anti-katholiek genoemd worden, dat de belijdenis opkomt voor het gezag van Gods Woord! Deze kritiek op artikel 29 zegt meer over de keus van dr. Van der Graaf voor de pseudo-katholieke PKN dan over de belijdenis zelf.

Waar het evangelie verkondigd wordt, is de katholieke kerk, zegt onze belijdenis. Kunnen we dat ook omkeren? Wil dit artikel zeggen: als er dwaling in de kerk is, moet men met haar breken?

Een bekend gezegde noemt sekten de onbetaalde rekeningen van de kerk. Men zondert zich van de kerk af omdat die tekortschiet. Ze luistert onvoldoende naar het Woord van God. Op deze wijze zijn allerlei evangelische en charismatische sekten ontstaan.

Zo kan men ook artikel 29 gebruiken. Volgens dit artikel 'richt de kerk zich in alles naar het Woord van God'. De Gereformeerde Kerken doen dat niet getuige de dwaling in bepaalde synodebesluiten. Het is volgens dr. P. van Gurp (in *Reformanda*, jrg 14, nr. 41) een 'en-en-kerk' geworden, net als de PKN.

Men mag over de zondag immers twee verschillende meningen hebben. Dus men moet zich vrijmaken.

Nu zegt de bewering van 'en-en-kerk' niet zoveel. Er zijn genoeg onderwerpen waar in de kerk met beroep op Gods-Woord verschillend over wordt gedacht, zonder dat het kerkscheidend is. Om dat laatste gaat het. En dan kunnen we van Calvijn leren dat echt niet elk verschil van inzicht, of welke dwaling ook maar die men meent te zien, een breuk met de kerk wettigt. Schrijvend over de kenmerken van de kerk zegt hij op een gegeven moment: 'Wat wij zeggen, dat de zuivere bediening van het evangelie en het zuivere gebruik in de bediening der sacramenten een pand en kenteeken is, dat wij die gemeenschap, waarin beide aanwezig zijn, veilig als een ware kerk kunnen aanvaarden, daarvan gaat de beteekenis zoo ver, dat die kerk nooit verworpen mag worden, zoolang ze daarbij blijft, ook al is ze overigens vol van fouten. Ja zelfs zal er in de bediening van de leer of der sacramenten eenige fout kunnen insluipen, zonder dat die ons van haar gemeenschap behoort te vervreemden' (*Institutie* IV,1,12). We kunnen Calvijn er moeilijk van betichten dat hij een pluralistische kerk voorstond. Maar hij had, getuige zijn verwijzing naar Filippenzen 3:15, oog voor de onvolmaaktheid van ons inzicht en de 'nevel van onwetendheid' die ons allemaal omhult. Hij zag in dat niet alle zaken van de leer van even groot gewicht zijn. En dat niet om 'maar de allergeringste dwaling in bescherming te nemen, alsof ik meende dat die vriendelijk en oogluikend mogen begunstigd worden; maar ik bedoel dat we niet lichtvaardig, om het een of ander klein verschil, de kerk moeten verlaten, wanneer slechts in haar die gezonde leer ongeschonden gehouden wordt, waarop de Godzaligheid onaangetast berust, en wanneer het door den Heere ingestelde gebruik der sacramenten bewaard wordt' (*id.*). Calvijn leert ons dat de aanwezigheid van dwaling en misstanden in de kerk niet zomaar reden is om haar eenheid te verbreken.

Dat heeft men in het verleden ook niet gedaan. In de dagen van Luther waren de misstanden heel wat groter dan men vandaag aanwijst. De zaken wogen ook veel zwaarder dan bijvoorbeeld de vraag hoe je van het vierde gebod bij de zondag komt. Maar Luther brak niet met de kerk om die toestand. Hij stelde de dwalingen wel aan de orde. Hij riep de kerk naar het evangelie terug. Dat bleef hij *in* de kerk doen, totdat hij in de ban werd gedaan. Hij dacht katholiek.

In 1834 bij de Afscheiding bleven de broeders en zusters in Ulrum in de kerk totdat hun predikant, Hendrik de Cock, monddood werd gemaakt. Men was niet op afscheiding uit, want men dacht katholiek. Er kwam in 1944 geen Vrijmaking omdat er dwaling was. Er waren allang twee meningen over de doop, die in de kerk naast elkaar bestonden. Met alle strijd daaromheen. Was dat een pluralistische 'en-en-kerk'? Het is te dwaas om aan te denken. Het was een kerk die moeite had om te onderkennen wat het Woord van God leerde. Er kwam vrijmaking omdat de dwaling dwingend werd opgelegd. Het geweten van Gods kinderen werd gebonden waar het Woord van God niet bond. Als het er zo voorstaat, moet men de Heer van de kerk meer gehoorzaam zijn dan mensen. Dat moet altijd, want Hij is onze Heer (Hand. 4:19). Tot zolang ben je geroepen om (zoals we in art. 28 belijden) de broeders en de zusters te dienen met de gaven die God je verleend heeft, als leden van één lichaam. Nederig, zachtmoedig, geduldig en om elkaar in liefde te verdragen. Dat is de katholieke houding die past bij de eenheid van de Geest.

Eén God en Vader

De eenheid van de Geest laat ook de reikwijdte van Gods liefde zien. De apostel spreekt over: 'Eén God en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen.' Opvallend is de nadruk op 'allen'. Het staat er vier keer vlak achter elkaar. Dat bepaalt ons bij de katholieke dimensies van de liefde van God. Dat verlost ons uit de kneuterigheid van onze eigenliefde en de knusheid van de eigen kring. Gods liefde en vaderschap reiken veel verder. Hij is boven allen. Allen leven onder de hoede van zijn hand. Hij is Vader 'in allen'. Hij woont en werkt in al zijn kinderen. Vader 'door allen'. Hij gebruikt allen om als een Vader voor zijn gezin, de gemeente, te zorgen. God gebruikt allen als een middel van zijn vaderzorg, als 'verlengstuk' van zijn vaderhand. We zijn kinderen van één Vader om in het ene huisgezin elkaar te dienen met onze gaven, ons inzicht, onze tijd, onze kracht, onze wijsheid, onze schriftkennis, kennis van de kerkgeschiedenis, onze hulpvaardigheid - noem maar op, alles wat de Vader ons geeft. Alles om elkaar te helpen, aan te sporen, terecht te wijzen. Om elkaar vast te houden en om eendrachtig te strijden voor het ene geloof (Judas :3). Ja, om woning van God te zijn.

Wonder

Paulus spoort ons aan om mee te werken met de Geest aan de eenheid die Hij geeft. Als je naar hem luistert, zie je het wonder van de katholieke kerk. Geen volmaakte kerk. Nee, een volk van zondaren, vol lek en gebrek. In strijd en zorg. Toch is het de woning waar de Vader wil wonen, dankzij het offer van Christus en die door de Heilige Geest, door de dienst van allen, wordt opgebouwd en voltooid. Is dat niet het wonder van Gods genade over het leven van ons allemaal?

www.woordenwereld.nl

Gereformeerd (en) synodaal

Je kunt sommige mensen niet bozer maken dan door te zeggen dat we als kerken de 'synodalen' achternagaan. Zo'n opmerking is immers een uiterst slecht argument om goede en gewenste ontwikkelingen tegen te houden. Wat zeg ik? Het is helemaal geen argument! Het is gewoon bangmakerij!
Nu is het waar: je moet niet te snel zeggen dat we de 'synodalen' achterna gaan. In ieder geval is zo'n gedachte niet voldoende om tegen het zingen van gezangen uit het Liedboek te zijn.

Als meelevende broeders en zusters zo'n tien jaar geleden tegen mij zeiden dat het er wel op leek dat we als kerken de 'synodalen' achterna gingen, dan gaf ik als antwoord: 'Misschien zijn er uiterlijke dingen, waarin wij dezelfde ontwikkeling doormaken als in de Gereformeerde Kerken (synodaal). Maar het grote verschil is wel dat bij ons het fundament hetzelfde blijft. We willen ons vast blijven houden aan het betrouwbare Woord van de Here. De Bijbel is bij ons nog altijd van kaft tot kaft Gods Woord. In de veranderingen gaat het om veranderingen in vorm en niet om veranderingen van inhoud.'

Heeft de geschiedenis ons ingehaald?

Het komt de duidelijkheid ten goede als we een onderscheid maken tussen wat onze kerken zeggen en wat kerkleden zeggen. U weet dat onze kerken er (vroeger) van beschuldigd werden dat ze de zaligheid alleen maar 'gunden' aan de eigen leden (buiten de kerk = GKV geen zaligheid). Terecht hebben we ons toen verweerd door erop te wijzen dat onze **kerken** dat zo nooit hebben geleerd. Wel is waar dat sommige **kerkleden** er zo over dachten.

Als wij kritisch naar onze kerken kijken, dan is het zaak goed te onderscheiden tussen wat onze kerken officieel uitspreken en wat kerkleden aan meningen naar voren brengen. Het ligt een beetje voor de hand dat in onze tijd van mondigheid de stem van kerkleden soms luider klinkt dan de stem van de kerken!

Zo kom ik de laatste tijd geregeld termen en uitdrukkingen tegen, niet in officiële stukken dus, die vroeger bij mij het gevoel opriepen dat ze thuishoorden in een andere kerk.

Eerlijk gezegd heb ik dat gevoel nog steeds. Zeker als ik mensen hoor zeggen: 'We moeten kijken naar wat ons samenbindt en niet naar wat ons scheidt.' Zo'n uitspraak heeft bij mij nog altijd een sterke bijklank van de relativering zoals we die tegenkomen in de synodale kerken. Ook krijg ik de kriebels als ik iemand hoor spreken over bepaalde 'vieringen' die nog moeten worden georganiseerd voor bijvoorbeeld Tweede Paas- of Pinksterdag. En mijn haren gaan helemaal overeind staan als ik ergens lees dat werkgroep Y op a.s. zondag een speciale kerkdienst organiseert (alsof de kerkenraad die zondag toevallig vrijaf heeft!). En als er hardop wordt nagedacht over andere manieren van (onderling) pastoraat, dan hoor ik zomaar ineens spreken over de mogelijkheid van het 'groothuisbezoek'. En een 'huiskamergroep' heeft misschien ook zo wel z'n voordelen.

Gaat het dan om verkeerde termen? Of staan ze voor verkeerde zaken? Dat kun je echt niet van allemaal zeggen. In ieder geval zijn de bedoelingen natuurlijk goed. Wat je wel kunt zeggen, is dat het om uitdrukkingen en termen gaat, die in de synodale kerken al jaren gemeengoed zijn. Plotseling duiken ze ook onder ons op!

Ik vind het dan niet zo vreemd als mensen die de ontwikkelingen in de synodale kerken een beetje gevolgd hebben, zich op z'n minst wel eens de vraag stellen: gaan we ze nu wel of niet achterna? Dan blijft wel gelden: 'Laten we onze kerken niet beoordelen op uitspraken en ideeën van particulieren, maar op grond van kerkelijke uitspraken.'

Tegelijk is er reden te bidden voor juist die kerkelijke vergadering, waarin wij **als kerken** samenkomen en uitspraken doen. Maar laten we dan niet vergeten ook te bidden om de bereidheid van **kerkleden** zich loyaal te houden aan wat we als kerken samen afspreken en afgesproken hebben. Alleen dan immers kunnen we Gereformeerde Kerken blijven.

R.Th. Pos

Synodeverwachting

Vol verwachting wordt er uitgekeken naar de synode van Amersfoort. Wat voor besluiten worden er genomen over huwelijk en echtscheiding, vierde gebod en zondag, eredienst en gezangen? Allereerst dit: laten we blij zijn dat er verwachtingen zijn. Stel je voor, dat er in de kerken helemaal niets van een synode verwacht zou worden. Als er een sfeertje zou heersen van: die synode staat ver van ons af, ze doet maar, wij trekken ons er niets van aan en gaan onze eigen gang. Het is goed en positief te waarderen dat er verwachtingen leven in de gemeente. Dat er met belangstelling uitgekeken wordt naar de synodebesluiten. De synode mag niet een ver-van-uw-bed-show worden.

Moderamen synode 2005: ds. C. v.d. Berg, ds. P. Niemeijer, oud. Joh. Kisjes, ds. H. Pathuis

Lastig

Toch is er ook iets lastigs in. Want wat verwachten we? Dat is nogal verschillend, is mijn indruk. Neem nou de gezangen. Voor de een is het al veel te veel, wat we nu aan gezangen hebben. Moeten er nog meer bij komen? Een ander zegt: laten er nog maar meer liederen komen, bijvoorbeeld uit de evangelische traditie. Daar is vraag naar in de gemeente, en waarom zouden we aan die vraag niet tegemoetkomen? Als je toch ook met opwekkingsliederen God kunt prijzen? Een ander omstreden punt is de inrichting van de kerkdienst. Er is voor sommigen al zoveel veranderd. Laten er alstublieft niet nog meer nieuwigheden komen. Dat geeft alleen maar meer onrust in de kerken. Maar er wordt ook wel eens totaal anders over gedacht: hoe meer vernieuwingen, hoe beter. Vernieuwing van spijs doet eten.

Zomaar een paar onderwerpen waarover totaal tegengestelde verwachtingen bestaan. Als de synode aan de hoop en verwachting van de één voldoet, dan zal de ander teleurgesteld zijn. Als je het zo bekijkt, kan deze synode het nooit goed doen. Er zullen altijd mensen teleurgesteld worden. Hoe moet je daaruit komen? De synode lijkt in een soort spagaat te zitten.

Erbovenuit

Natuurlijk zal de synode rekening moeten houden met wat er leeft in de kerken, bij de gemeenteleden. Tegelijk moet je in alle nuchterheid stellen dat niet iedereen tevredengesteld kan worden. Wat is het doel van ons werk? Waarvoor is de synode bij elkaar gekomen? Allereerst en allermeest tot eer van God. Ze zal er rekening mee moeten houden wat Hij van ons verwacht. Ook al is dat niet in één keer duidelijk. En misschien moeten we dat als synode aan het eind van de rit ook gewoon met elkaar constateren en hardop zeggen. We kunnen niet alles weten. In sommige dingen is het een zoeken: wat vraagt de HERE van ons? Er zijn 36 mensen bij elkaar, die samen maar een heel klein stukje wijsheid in pacht hebben. Allemaal beginnelingen. Je mag van hen niet te veel verwachten. Maar wel dat ze goed voorgesorteerd staan bij alles wat ze overwegen en besluiten.

Synode 2005

H. van den Berg

Van Boven

Dat betekent: alles van Boven verwachten. Ik wil u graag een indruk geven hoe we daarmee bezig zijn. Er wordt veel gebeden en gezongen. Op talrijke momenten gaan de Schriften open en wordt erover gemediteerd. Indrukwekkend was de bidstond, waar u van hebt kunnen lezen in de krant. Maar daar is het niet bij gebleven. Elke vrijdagmorgen wordt er eerst tijd ingeruimd voor een brede schriftoverdenking door de preses. Dat is steeds weer bemoedigend. En op de zaterdagmiddag sluiten we de vergaderingen met een meditatie van de assessor. Maar ook daartussendoor, op de vrijdagavond en de zaterdagmorgen gaat de Bijbel open. Als er besluiten genomen zijn, dan zingen we een psalm of gezang. Als er een presentatie is geweest door een deputaatschap, wordt die als regel afgesloten met zingen. Er wordt véél gezongen!

Passend

Het is verrassend, hoe bij de schriftoverdenkingen ons werk in het licht van Gods Woord wordt gezet. Op één van de eerste vergaderingen wordt de huishoudelijke regeling behandeld. Dat lijkt

een wat technische kwestie. Hoe regel je de gang van zaken voor verkiezing van een moderamen, hoe behandel je zaken in de rondes? Hoe zijn de taken van de moderamenleden verdeeld? Wat moet de samenroepende kerk doen ter voorbereiding van een volgende synode? Afspraken over de inrichting van de vergaderzaal, de werkzaamheden van het secretariaat enz. Tot op de punt en de komma moet het worden vastgesteld en geregeld. Op zich niet zo boeiend en schokkend. Maar de preses begint die dag met een overdenking over Nehemia 3, de orde bij de herbouw van Jeruzalem. Hij laat van daaruit zien hoe geestelijk een ordelijke gang van zaken is tijdens deze synode. En dat alles dan tegen de achtergrond van 1 Korintiërs 14:33: God is niet een God van wanorde, maar van vrede.

Nog een voorbeeld. Er is een zitting waarin appèlzaken aan de orde zijn. De synode is geroepen recht te spreken. De overdenking gaat over Psalm 26. Een gekwelde David bidt tot God: 'Doe mij recht, HERE, want ik heb in onschuld gewandeld; op de HERE heb ik vertrouwd zonder te wankelen.' Heel die psalm is vanuit de nood - en wat kan er soms een nood zijn in de kerken door aangedaan onrecht - een roep tot God om recht te doen. Van Hem moet de wijsheid komen om een goed woord in rechtsgedingen te spreken.

Door passende, goedgekozen schriftwoorden worden we er telkens bij neergezet: we doen ons werk niet in eigen kracht. Onze verwachting is van de HERE. Dat is onze houding, dat is het klimaat waarin wij willen werken. We leven in de stellige verwachting dat Hij duidelijk maakt wat Hij van ons verwacht. Aan zijn verwachting hopen wij te voldoen.

De Nieuwe Bijbelvertaling (NBV)

Zo zijn we aan het werk gegaan. Eén van de eerste zaken die aan de orde kwamen, was de Nieuwe Bijbelvertaling. Al vanaf 1990 (de synode van Leeuwarden) zijn onze deputaten daarbij betrokken geweest. In de loop van de jaren hebben ze het proces van deze vertaling gevolgd en er hun steentje aan bijgedragen. Door de jaren heen waren onze synodes positief over vertaalmethode en vertaalregels. De verwachting was dat het alles zou kunnen leiden tot een zorgvuldige vertaling. Nu is dan het werk afgerond. De balans kon worden opgemaakt. De eindconclusies getrokken. Is het een volmaakte vertaling? Nee, dat niet. Dat was de vertaling van 1951 (die we tot op heden gebruiken) ook niet. De volmaakte vertaling zal er op aarde niet komen. Deputaten hadden best kritische aanmerkingen. Maar over het geheel genomen konden ze zeggen dat we met de NBV een vertaling hebben in hedendaags Nederlands, en dat aan de eenheid van de Schrift recht werd gedaan. Ook hebben deputaten geconstateerd dat deze vertaling niet in strijd komt met de belijdenis. Zij zien in de NBV als geheel een betrouwbare en zorgvuldige vertaling. Deputaten konden gunstig advies uitbrengen aan de synode: geeft u de NBV maar vrij voor gebruik in de erediensten. Hierover heeft de synode gesproken. En ze kwam tot het principebesluit om de vertaling vrij te geven. De officiële besluitvorming moet nog worden afgerond. Maar binnenkort zal het definitieve officiële besluit vallen, dat de NBV als kerkbijbel wordt vrijgegeven. Dan mag hij dus gebruikt worden in de erediensten. Ook zo'n besluit nemen we in hoop en verwachting. We verwachten dat onder Gods zegen deze vertaling zegenrijk werkt. We leven in een wereld die steeds meer van Gods Woord vervreemdt. Wat mooi als het dan in de taal van deze tijd gehoord en gelezen kan worden.

Overigens is er voor 2013 een revisie van deze vertaling gepland. Op- of aanmerkingen kunnen worden doorgegeven aan het Nederlands Bijbelgenootschap.

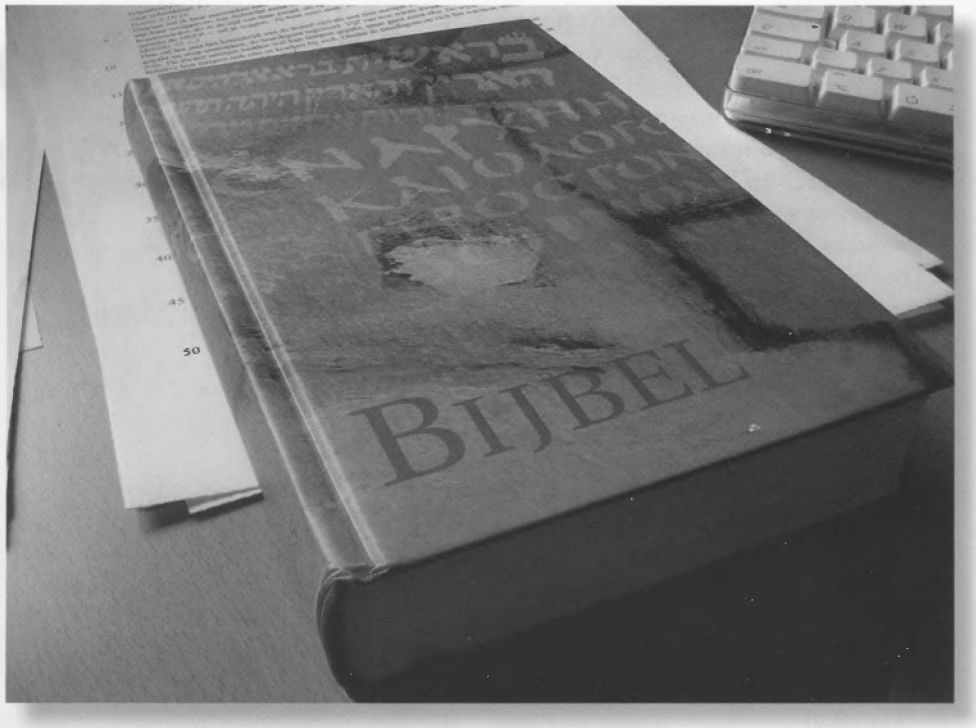

De ervaring van deputaten is dat er serieus mee om wordt gegaan.

Wat verwacht u?

Ik kom nog even terug op wat 'men' verwacht van deze synode. Die 'men', dat bent u misschien wel. Leeft u ook onder dezelfde open hemel, waaronder synodeleden willen bidden en werken? Stemt u uw verwachtingen af op Hem die wijsheid en inzicht geeft? Dan staat u goed voorgesorteerd voor de ontvangst van synodebesluiten. Dankbaar voor wat er aan schriftuurlijke wijsheid in zit. En als het anders uitvalt dan u had gehoopt? Als het onschriftuurlijk is, dan hebben we daarvoor onze wegen om die te bewandelen. Maar als dat nu eens niet zo duidelijk ligt? Je bent er toch niet gelukkig mee? Verwacht het ook dan van Hem, die geduld en wijsheid wil geven om met teleurstellingen om te gaan. Dat is misschien iets waarin mensen in onze tijd niet al te sterk zijn. We leven in een tijd waarin je pas tevreden bent als je je zin krijgt. Misschien moeten we daarin een stukje christelijke identiteit laten zien: je bent misschien niet tevreden, maar je kunt je er in vrede bij neerleggen. De vrede die van God komt en alle verstand te boven gaat (Fil. 4:7). Die vrede is een prachtgeschenk. Ze daalt, net als elke andere goede gave van boven neer, van de Vader der lichten. Er valt van Hem veel te verwachten.

De betrokken evangelist

Leren van Duitsland (3)

Samenvatting drie artikelen over evangelisatie
Evangeliseren is je begeven op glad ijs. Wie zonder deugdelijke uitrusting gaat, zal verdrinken (eerste artikel). De deugdelijke uitrusting is de bijbelse waarheid (tweede artikel). Uitgerust met de waarheid van God mag je proberen bij de ander te komen (derde artikel).

Na het lezen van het boek van dr. W. Nestvogel over evangelisatie is de conclusie dat het belangrijk is de volgende vragen te stellen in deze postmoderne tijd:

1. **Willen we de gezonde leer vasthouden of offeren we die op aan een zo breed mogelijke samenwerking van christenen alsook om de ergernis van het evangelie weg te nemen?**
2. **Durven we het nog aan bijbels over de zonde te spreken, of zwakken we het in kerk en evangelisatie zover af dat de postmoderne mens niet tot ervaring van de zonde komt?**

Het gaat erom dat je de dubbele liefde hoog houdt in het evangelisatiewerk. Voorop moet de liefde tot Christus gaan. Dat is de liefde die zijn boodschap heel en ongeschonden in deze cultuur wil indragen. Maar daaraan verbonden is de liefde tot de medemens die in deze postmoderne wereld rondzwerft in het hier en nu zonder houvast te vinden.

Opruimen van de hindernissen

De liefde zoekt de medemens. Dat betekent dat je ook alle hindernissen op wilt ruimen die de boodschap in de weg kunnen staan. In dit boek wordt benadrukt dat Paulus' methode niet was zich aan te passen door de smalle weg breed te maken, maar dat hij zich aanpaste door de smalle weg zo goed mogelijk uit te leggen (zie 1 Kor. 9:19-23). Als (traditionele) kerken moeten wij het evangelie niet onnodig moeilijk maken door taalgebruik of vormen die van wereldvreemdheid getuigen. In dat verband is het ook belangrijk dat we maar niet wat aanrommelen met (bijvoorbeeld) muziek die nergens naar klinkt. Wie met de boodschap van heil de moderne medemens zoekt, wil vermijden dat je belemmeringen voor het evangelie opwerpt door je optreden, programma enzovoort. Nestvogel maakt daarbij de nuchtere opmerking dat door helder taalgebruik en mooie muziek op zich niet mensen voor het geloof worden gewonnen, maar wel bereik je ermee dat je mensen niet afstoot en dat ze eerder bereid zijn naar argumenten te luisteren.

Rondblik **H. Drost**

De problemen van de ander

De Bijbel leert ons het probleem van de ander altijd serieus te nemen. Veel mensen zitten met moeilijke vragen, hebben 'scheuren in hun ziel' vanwege alles wat ze meegemaakt hebben in dit leven. Een luisterend oor en een open hart zijn heel belangrijk voor een oprechte evangelisatie. Maar als het niet komt tot confrontatie met de bijbelse boodschap van zonde en verlossing, blijf je steken in de problematiek en wordt het evangelie een therapeutisch verhaal. Nestvogel laat zien dat het belangrijk is door te praten over wat er achter de levensproblemen zit. De problemen in dit leven verwijzen naar een onzichtbaar probleem, nl. onze zonde en de behoefte aan verzoening met God. Naar dat niveau wil God met zijn Woord afsteken om een werkelijke oplossing aan te bieden.

Het hoofdprobleem van de mens is dat hij zijn hoofdprobleem niet onder ogen ziet. De meeste mensen zijn verrast

te horen hoe God over hen oordeelt. De (moderne) mens kan het vanuit zichzelf ook niet weten: het moet hem gezegd worden. Hij heeft die informatie nodig. Het gaat dus om een liefdevolle confrontatie. De mens eerlijk confronteren met zijn probleem opent de ogen voor de echte oplossing van het probleem: Christus is gekomen.

Ruimte voor de ander

Men werkt nogal eens in het evangelisatiewerk vanuit de gedachte dat mensen door bijzondere ervaringen 'open' gemaakt moeten worden voor de boodschap. Men neemt ongelovigen mee naar samenkomsten met (meestal harde) muziek en indringende toespraken en vooral veel aanbidding. Dat moet openheid geven voor de boodschap.

Aan die methodiek kleven nogal wat bezwaren. Het is de vraag of je de mens op die manier eerst gevoelig moet maken voor de boodschap. Zegt God niet dat zijn Woord zelf een weg zal banen waar geen weg is van de mens uit? Bovendien is een bezwaar van deze methodiek, dat je de ander niet serieus neemt door hem zonder enige (voor)kennis in een aanbiddingsdienst te storten: 'hoe zal men aanbidden zonder eerst gehoord te hebben?' Paulus heeft juist afstand genomen van dat emotioneel overweldigen van mensen en ging met hen... in gesprek.

Het blijft in evangelisatie gaan om het uitleggen van de bijbelse leer. En dan gaat het niet alleen maar om het doorgeven van een stuk informatie, maar het gaat om het spreken van Gods Woord in het besef dat daarin 'de kracht tot behoud' is, zoals Paulus in Romeinen 1 vers 16 zegt. De waarheid van de Bijbel is een levende Waarheid, want het gaat om een levende Persoon. Kortom: het moet in de methodiek van de evangelisatie niet gaan om het (postmodern) emotioneel overdonderen van mensen, maar om hen in contact te brengen met het Woord van de levende God, dat hen aanspreekt en - als God het wil - Gods licht in hun leven doet opgaan.

Intensief contact

De kracht van het evangelie is de kracht van de evangelisatie. Om dat

evangelie goed te kunnen delen met de ander, is intensieve communicatie nodig. Het gaat om persoonlijke evangelisatie. Het is interessant dat dr. Nestvogel op deze manier terechtkomt bij het benadrukken van de relatie in de evangelisatie. Als ik terugdenk aan hoe ik tot diezelfde conclusie kwam, moet ik bekennen dat daar een wat minder edele overweging aan voorafging. Ik liep ertegen aan dat je de moderne mens niet bereikt via onpersoonlijke advertenties, oproepen of wat dan ook. Zo leerde ik, dat persoonlijk contact van groot belang is. Het is een mooie gedachte dat je niet alleen vanuit de effecten van het contact, maar vanuit de inhoud van de evangelisatie komt tot het benadrukken van intensieve communicatie van mens tot mens.

Persoonlijke en permanente evangelisatie: de gemeente

En de gemeente? De gemeente krijgt juist een belangrijke taak vanuit deze visie op evangelisatie. De gemeente kan de mogelijkheid aangrijpen om de evangeliserende christen te onderwijzen, toe te rusten en in gebed te begeleiden. De gemeente moet van tijd tot tijd activiteiten organiseren waar ook niet-christenen kunnen komen.

In onze gemeente in Houten letten we op al deze aspecten door samen bezig te zijn met de Tien Geboden. Eerst wordt er instructie gegeven over het gebod. Dat betekent dat vanuit de Heidelbergse Catechismus het gebod uitgelegd wordt en ook - soms door een gemeentelid - verteld wordt hoe je daar met anderen over kunt spreken. In de week daarna is er op donderdagavond een gespreksavond over hetzelfde thema, waar gemeenteleden niet-christelijke contacten mee naar toe kunnen nemen. Dat zijn avonden waar we proberen het mooie van Gods bedoeling met ons te laten zien en we getuigen van de hoop die in ons is. Aansluitend volgt de zondag erop een welkomstdienst waar we in de eredienst rekening proberen te houden met gasten.

De achterliggende gedachte is dat je vanuit de gemeente gemeenteleden ondersteunt en helpt in het uitdragen van het evangelie in hun omgeving. De gemeenteleden zelf zijn de contacten van de kerk met hen die het evangelie niet kennen.

Terugblik

Typerend voor dit boek zijn de volgende zinnen: 'Naar mijn overtuiging en ervaring (!!) is het niet sterk de postmoderne mens met elementen van show- en amusement te lokken. Dat zijn zaken die hij uit zijn eigen leefwereld kent. De kracht van het evangelie ligt niet daarin dat het zich in het milieu van de niet-christenen invoegt. Het evangelie breekt een nieuwe wereld open, het doorbreekt oude grenzen, het is totaal uniek voor de hoorder.'

Dit is een laatste artikel n.a.v. het boek van dr. Wolfgang Nestvogel, *Evangelisation in der Postmoderne. Wie Wahrheit den Pluralismus angreift...*, uitg. Christlische Literatur-Verbreitung, Bielefeld, 156 pag.
ISBN 3-89397-968-9. Prijs € 5,90.
Het boek is te downloaden via http://www.clv.de/index.php.

Leve het gesprek

We leven in een tijd waarin er veel verandert binnen de kerken. Je kunt daar een mening over hebben, dingen goed- of afkeuren, maar je moet er, om een moderne term te gebruiken, wel mee leren leven. Langzamerhand zie je verschillende vleugels ontstaan. Een akelig woord voor een werkelijkheid die zich wel aan ons opdringt. Het nare ervan is, dat je voordat je het merkt, elkaar in consequenties dringt die je eerst niet beseft hebt en die je waarschijnlijk ook niet wilt. Daarom is het belangrijk om met elkaar in gesprek te blijven en op elkaars visie in te gaan. Ik gebruik met opzet dit woord visie en niet, zoals vaak gehoord, het woord argumenten. Dat kan te veel de indruk wekken dat de uitkomst een soort wiskundesom is die iedereen die een beetje logisch denkt, wel moet beamen. De bedoeling van dit artikel is om in de situatie waarin we nu leven als kerken, een concrete mogelijkheid voor dat gesprek aan te wijzen. In dit blad is het ontbreken van een echt gesprek regelmatig betreurd.

Gemeenteschetsen

Er is een tijd geweest, dat bijbelstudie binnen de gemeente overzichtelijk geregeld was. Iedere leeftijd had zijn eigen soort vergadering. Iedere categorie had zijn eigen bond. Gelukkig bestaan ze nog; er is veel ervaring bij elkaar gebracht in de drie bijbelstudiebonden. Het zou dom zijn om daar als kerken niet van te profiteren. Toch is daarnaast een alternatief circuit ontstaan van bijbelstudiegroepen. Mensen kregen behoefte aan een lossere vorm van bijbelstudie. Allang waren in principe niet, maar in de praktijk wel, de bijbelstudies van de studentenverenigingen een bedreiging voor het 'klassieke' bijbelstudiewerk. Ik vermoed dat er niet alleen sprake is van een andere organisatie, maar ook van een andere visie op de gemeente van Christus in deze op het eerste gezicht betrekkelijk onschuldige variatie. Het zit ook niet in de organisatie op zich, maar in de vraag waarom je behoefte hebt aan een alternatief. Inmiddels komt het werken met 'kleine groepen' op, al dan niet georganiseerd via een miniwijk. Prachtig dat je zo naar elkaar leert omzien; ook zie ik het gevaar dat je niet verder kijkt dan je miniwijkneus lang is.

Tien jaar geleden ongeveer kwam het verschijnsel gemeenteschetsen in zicht. In de gemeente die ik toen mocht dienen, kwam er behoefte aan een gemeentebreed gesprek. Laten we met zijn allen het hebben over hetzelfde onderwerp. In preken, verenigingen en zelfs huisbezoek. Laten we, oud en jong, met elkaar in gesprek gaan. In de gemeente en vooral thuis. Parallel daaraan ontwikkelden de bijbelstudiebonden materiaal daarvoor. De eerste jaren hebben we toen zelf het een en ander ontwikkeld. Later kwam daar het materiaal van de bonden voor beschikbaar. Het toenmalige GVI was bereid om de organisatorische kanten van deze publicaties te verzorgen. Inmiddels is dat ook weer veranderd en zijn de gemeenteschetsen gratis te downloaden van de website van de Bijbelstudiebond (www.bijbelstudiebond.nl). De bedoeling is dat iedereen dit materiaal kan gebruiken en eventueel aanpassen aan de situatie binnen de plaatselijke gemeente.

Gemeentebreed

J.H. Kuiper

Groei

Bij de voorbereiding van dit artikel heb ik de lijst beschikbare schetsen doorgenomen. Het valt op, dat er duidelijk groei in zit. De eerste producten laten nog duidelijk de beginsituatie zien. Maar in de latere producten is er een overvloed aan materiaal beschikbaar en aan werkvormen. Bij de schets hoort een handleiding voor gebruik in de gemeente. Die laat ook duidelijk zien dat de wat intellectualistische benadering die het verenigingswerk vroeger wel eens kenmerkte, verlaten is voor een benadering van hoofd, hart en handen. Prachtig.

Het werkt!

Vanuit mijn ervaring kan ik zeggen: het werkt! Als je voor zo'n aanpak kiest, kunnen allerlei mensen die anders opgesloten waren binnen hun eigen circuit, met elkaar in gesprek komen. Jong en oud, 'conservatief' of 'modern', je ontmoet elkaar binnen deze aanpak en je kweekt begrip voor de benadering van de ander. Dat betekent heel concreet dat je de radicalisering een stap voor bent, die met het gegeven van de vleugels binnen de kerk als een reëel gevaar direct om de hoek ligt. Leve het gesprek. Vaak blijkt het dan nog wel wat mee te vallen. Jonge mensen blijken ook van Christus te houden en oude mensen laten zien dat ze hun toekomst niet verwachten van een oude berijming, maar van

Christus zelf. Daar ligt de herkenning voor elkaar en de hoop voor de toekomst.

Blinde vlek

Inmiddels zijn er zeventien gemeenteschetsen klaar. De meeste staan op de website van de Bijbelstudiebond. Ik heb ze niet allemaal doorgeplozen voor dit artikel. Wel heb ik nagegaan, hoe ze spreken over het onderwerp van deze tijd: het werk van de Heilige Geest. Dat is heel gemakkelijk te doen, juist omdat ze elektronisch beschikbaar zijn. Je typt gewoon de naam van de Geest in en de computer doet de rest. Helemaal betrouwbaar blijkt de zoekfunctie van Adobe Reader overigens niet te zijn. Daarom heb ik een paar artikelen ook handmatig gecontroleerd.

Het verrassende is dan dat het werk van de Heilige Geest zo weinig uitgewerkt wordt. In de schets van prof. dr. J. van Bruggen over de doop wel, en in die van Ina Veurink-Prins over: je mag er zijn. Ook in de schets van H. Drost over Gods huis. En in de laatste, over zonde en vergeving (geschreven door Marja Zwikstra-de Weger) krijgt de Heilige Geest nadrukkelijk aandacht.

Verder vaak vooral in citaten uit de Bijbel en/of de belijdenis. En Hij wordt genoemd. Uiteraard. Maar wat betekent dit?

Opvallend vind ik het ontbreken van expliciete aandacht voor het werk van de Heilige Geest in de schetsen over het avondmaal, over de Bijbel en over de christelijke levensstijl. Eigenlijk ben ik daar wat verbaasd over. Als ergens het werk van de Heilige Geest als apart punt ter sprake moet komen, dan juist daar. Juist vanuit de gereformeerde belijdenis.

- Bij het avondmaal: wat betekent het dat wij in de viering van het avondmaal door de werking van de Heilige Geest de band met Christus ervaren? Zie HC zondag 28 en 29.
- Bij de schets over de Bijbel: wat betekent het dat het Woord van God het eerste instrument is van de Heilige Geest?
- Bij de schets over levensstijl: wat houdt leven door de Geest in; wat is het verband tussen onze activiteit en zijn werk, tussen onze inspanning en zijn vrucht?

Daarom zou ik de bijbelstudiebonden willen vragen: leg het nog eens aan de schrijvers voor. Integreer het werk van de Geest in deze publicaties.

Juist het feit dat ze elektronisch beschikbaar zijn geeft de mogelijkheden om van alle schetsen regelmatig een update te geven. Je komt in deze schetsen hetzelfde tegen als in de catechisatieleergang *Ik geloof*: voorbeelden van tien jaar geleden kloppen lang niet allemaal meer. De schets over de zondag zal na de synode van Amersfoort-Centrum in ieder geval bijgewerkt moeten worden. Om maar één ding te noemen.

Maar afgezien daarvan: stel het werk van de Geest als apart punt aan de orde voor alle schetsen. Je zou, juist met het oog op de situatie van de kerken van dit moment, die kerken er een geweldige dienst mee bewijzen. Misschien heeft wie meer van de Geest wil, dan meer dan genoeg. Of hebben de 'charismatischen' toch gelijk dat we als gereformeerden een blinde vlek voor het werk van de Geest hebben? Dan zouden we de lijn van onze voorganger Johannes Calvijn vergeten. Hij wordt immers de theoloog van de Heilige Geest genoemd.

Wensen voor de toekomst

Er is natuurlijk een eindeloze hoeveelheid onderwerpen die aan de orde kunnen komen op deze manier.

Een paar wil ik noemen:

- In het licht van bovenstaande zou ik graag een aparte schets zien over het werk van de Heilige Geest. Niet als alibi voor het gemis van aandacht in andere schetsen. Maar als uitdaging om, net als in de Heidelbergse Catechismus, zijn werk in het geheel van ons geloof te integreren. Zondag 20 over de Heilige Geest is de kortste zondag. Dat kan, omdat het werk van de Geest overal ter sprake komt.
- Een schets over de kerk vandaag zou ik ook verwelkomen. Het lijkt erop dat we de sterke belijndheid van het verleden ingeruild hebben voor een kerkelijk relativisme. Maar wat doen we met de belijdenis over de kerk in de situatie van nu? Wie durft?

Afgezien daarvan: ik zou het fijn vinden als de aangeboden schetsen actueel zijn. Dat vraagt om regelmatige bijstelling van het materiaal, in selectie van onderwerp, in bijstelling van de werkvormen en voorbeelden en in bijwerking van de literatuur.

Directe aanleiding daarvoor kan zijn de gebruikte bijbelvertaling. Nu zien we dat de een de vertaling 1951 gebruikt en een ander bijvoorbeeld de Groot Nieuws vertaling. Als, zoals op het moment dat ik dit schrijf, de Nieuwe Bijbelvertaling vrijgegeven wordt voor gebruik binnen de kerk, is het ook tijd om die door te voeren in de schetsen. Wie weet, wat daaruit voortkomt. Het beschikbaar zijn van een nieuwe vertaling is op zichzelf al een stimulans voor bijbelstudie.

Laat één ding duidelijk zijn: mijn enthousiasme voor de in de gemeenteschetsen aangereikte manier van werken geeft deze opmerkingen in. Er is een groeiende aandacht voor het werken in kleine groepen. Best. Laat dit parallel gaan met de bereidheid om dit patroon achter je te laten in een gemeentebrede aanpak. Leve het gesprek.

Jezus ontdekken

Korte boekbespreking

M.J.A. Zwikstra-de Weger

In korte tijd beleefde het boek *Jezus ontdekken* van de hand van dr. Jos Douma een derde druk. Er is dus blijkbaar behoefte aan een boek als dit. Op het eerste gezicht verbaast mij dat. De auteur gaat er dus van uit dat Jezus ontdekt moet worden, dat mensen Hem niet kennen. Toch schrijft hij niet in de eerste plaats voor niet-kerkelijken, maar voor 'wie willen groeien in het kennen van Christus', om Jezus een grotere rol te laten spelen in het geloofsleven, aldus de achterflap. Maar als je het eerste hoofdstuk leest, 'Mijn ontdekkingstocht', begrijp je het beter, want daar vertelt Douma hoe hij zelf Jezus ontdekte. Dat lijkt wonderlijk: van een theoloog verwacht je toch dat hij zijn Heiland allang kent? Maar hij laat weten dat hij te veel gefocust was op de Heilige Geest en te weinig op Jezus Christus. Toen die blikrichting veranderde, werd 'het alleen maar mooier'. Vandaar een boek met als uitgangspunt de Drie-eenheid van God, die je alleen door Jezus Christus leert kennen (p. 15).

Overigens, met dit inleidend hoofdstuk stelt de schrijver zich behoorlijk kwetsbaar op in zijn gedrevenheid om te verklaren hoe hij tot schrijven kwam. Toch vind ik dat niet sterk. De motivatie van een schrijver en zijn belang bij het onderwerp moeten uit zijn bóek spreken. Bovendien zit ik nou ook niet op zo'n persoonlijk verhaal te wachten. Ook in het volgende hoofdstuk ('Leeswijzer en bemoediging'), trouwens door heel het boek heen is de schrijver zelf nadrukkelijk aanwezig. Ik heb dat als hinderlijk en irritant ervaren. En ook als belerend, meermalen kreeg ik het gevoel dat ik als lezer niet voor vol word aangezien.

Het boek is op een bijzondere wijze opgezet. In 33 dagen wordt stapsgewijs beschreven wie en hoe God is, en wat Hij doet in en voor mensen. Die 33 dagen worden weer opgedeeld in driemaal negen dagen: de middelste 27 hoofdstukken. De overblijvende zes bestaan uit drie inleidende (Hij is uniek, alles, en altijd Dezelfde) en drie - zeg maar - uitleidende (worden als Hij). De vierde t/m de twaalfde dag gaan over Christus en zijn Vader, de dertiende t/m de eenentwintigste over Christus de Levende, en dag 22 t/m 30 staan in het teken van de Geest van Christus. Het middelste hoofdstuk, dag 17, is het centrale en cruciale hoofdstuk, over het kruis. Je kunt je, zoals ik ook al lezende deed, afvragen waarom de verzoening en verlossing door Christus daarvóór nauwelijks aan de orde komen, maar dat werd me in dit hart van het boek duidelijk: 'In het christelijk geloof draait alles om het kruis van Christus als het middelpunt. Het kruis staat in het centrum van het leven van Jezus, in het centrum van de bijbel, in het centrum van de wereldgeschiedenis en daarom ook in het centrum van dit boek. De opmerkzame lezer had het al gezien: Dag 17 is precies de middelste van de 33' (p. 83).

Je kunt deze 33dagenconstructie een vondst vinden (Jezus was 33 jaar als mens op aarde, vandaar), maar eerlijk gezegd vind ik het wat gezocht en gekunsteld. Vooral vanwege die 17e dag: moet wat de kern van je geloof is, niet eerder aan de orde komen, ja zelfs door heel het boek heen spelen?

Anderzijds staat er veel lezenswaardigs in, je leert (opnieuw) wie Christus is en dat draagt bij aan het meer naar Hem toe groeien. Het boek is toegankelijk geschreven, in heldere en frisse taal. De hoofdstukken zijn kort, en daardoor is de stof goed te overzien. Soms naar mijn zin te kort (door de bocht). Een paar voorbeelden: op p. 125/126 verwachtte ik bij het omslaan dat erop ingegaan zou worden wat dat nou inhoudt: blijdschap in de Here, maar het wordt afgedaan met: 'woorden schieten tekort'. Dag 20 heeft als titel: 'Christus, de Schepper'. Kun je dat zo zeggen? Het aanhalen van Kolossenzen 1:15-17 en Johannes 1 is niet overtuigend. Een beetje vreemd kijk ik aan tegen dag 24, 'God wil wonen bij de mensen'. Dit is voor Douma het bijbelse hoofdthema, en niet (zoals hij eerst wel meende) zonde en vergeving ('want de bijbel begint niet in Genesis 3'), al is voor dat wonen het kruis en de vergeving absolute voorwaarde. Akkoord, maar mag ik toch vragen: hoe verhoudt dit zich met de uitspraak van Paulus dat hij een gekruisigde Christus predikt (1 Kor. 1:23), of met het feit dat heel het Oude Testament heenwijst naar de Messias en heel het Nieuwe Testament gaat over Hem? Nog een vraag: de opstanding van Christus maakt van jou een krachtige christen. Dan gaat er van alles gebeuren (en dat wordt genoemd op p. 88), maar is niet het eerste en belangrijkste dat je je van Hem afhankelijk weet?

Door de indeling in dagen is het boek goed als dagboek te gebruiken, om aan tafel te lezen bijvoorbeeld en er daarna met elkaar over te praten. Iedere dag besluit met een doe-opdrachtje, een bijbeltekst om uit het hoofd te leren en een gebed. Achter in het boek verwijst Douma naar de speciaal over dit boek opgezette website. Daar vind je o.a. tips en vragen om het boek in groepsverband te bespreken.

N.a.v. Jos Douma, *Jezus ontdekken. 33dagenboek*, uitg. Kok, Kampen 2004, ISBN 90 435 0987 6. 160 pag. Prijs € 14,90.

Prof. G.M. den Hartogh en de Vrijmaking

Woensdag 17 januari 1934 is in de geschiedenis van onze Theologische Universiteit in Kampen een belangrijke dag geweest. Van grote betekenis voor de kerken, die deze 'opleiding tot de dienst des Woords' in het jaar 1854 als een kostbaar instrument ontvingen. Op die dag trad prof. A.G. Honig, die sinds vele jaren de dogmatiek had onderwezen, terug en aanvaardde dr. K. Schilder als zijn opvolger dit ambt.

Op diezelfde dag was er nog een ambtsaanvaarding. Er was nl. nog een vacature, in de kerkgeschiedenis en het kerkrecht. Hiervoor had de generale synode van Middelburg G.M. den Hartogh benoemd. Hij was predikant in Hazerswoude en had ook een juridische studie achter de rug.

Opponenten

Beide nieuw-opgetreden hoogleraren zouden ieder op zijn eigen wijze in de komende tijd van zich doen spreken. Allereerst prof. Schilder. Hij stond al jaren in het midden van het kerkelijk leven door zijn vele publicaties, ook door zijn leiding in het weekblad *De Reformatie*. In 1934 werd hij op enkelvoudige voordracht benoemd. Maar nog maar tien jaar later in 1944 schorste de generale synode te Utrecht hem als hoogleraar en als emeritus-predikant vanwege wat, met beroep op de kerkorde, de grove zonde van scheurmaking werd genoemd. En daarna volgde zijn afzetting. Het was midden in de barre bezettingstijd. Schilder was in 1940 al gevangengenomen en moest daarna nog weer onderduiken, omdat een nieuwe arrestatie dreigde. In *die* tijd viel hij ten offer, omdat hij 'de vrijheid van de christen', die hij onverschrokken had beleden en verdedigd tegen de nazitirannie, óók bleef belijden tegenover een synode die *haar* heerschappij over de kerk van Christus ten koste van de vrede in de kerk meende te moeten doorzetten. In deze vrijheid ging hij de kerken voor in de *vrijmaking* van boven-

De beide hoogleraren: prof. mr. dr. G.M. den Hartogh (1899-1959) en prof. dr. K. Schilder (1890-1952)

schriftuurlijke bindingen, de Vrijmaking van 1944 e.v.j.

En nu professor Gerrit Marinus den Hartogh. Op 17 januari van het jaar 1934 stonden ze *naast* elkaar als nieuwaangetredenen, Schilder en Den Hartogh. Maar hoe snel zouden ze *tegenover* elkaar komen te staan vanaf de Amsterdamse synode van 1936. Tegenover elkaar in de strijd over de binding aan nieuwe leeruitspraken, in de strijd om de diepe vragen van het gezag in Christus' kerk. Collegae waren ze in de dienst van de opleiding geworden. Ze werden opponenten in de kerkstrijd. *Een zeer bitter ding!*

Over professor Schilder, zijn werk en betekenis zijn al vele publicaties verschenen. Het is uit een oogpunt van kerkhistorisch onderzoek goed, dat nu ook aan professor Den Hartogh een uitvoerige studie is gewijd. Het is het proefschrift waarmee Th.J.S. van Staalduine

Boek van de maand

J. Kamphuis

tot theologisch doctor promoveerde aan de PKN-Universiteit te Kampen (de voortzetting van de synodale Theologische Universiteit). Het proefschrift ligt voor mij. We zien op het omslag een sprekende foto van het duo Den Hartogh-Schilder uit midden jaren '30. Hoe dicht bijeen! Hoe nauw verbonden in de éne dienst. Het is, als zien beiden elkaar in afwachting aan: wat zal de samenwerking brengen? Hoe zouden de wegen kort nadien ver uiteengaan! De sprekende foto maakt voor mij als beschouwer ook veel herinnering los. Ik weet me in veel opzichten gevormd door Schilder. Aan hem ben ik verbonden als aan een voorganger. Ik heb als jong student ook nog Den Hartogh gehoord. Het was in 1942, toen hij propedeutische colleges (inleiding in 'Christelijke Religie') waarnam voor de toen nog maar kort ondergedoken prof. Schilder. Voor het laatst zag ik prof. Den Hartogh in 1945. Het was in de rechtszaal in Zwolle, toen in kort geding recht werd gesproken in de vraag *welk* studentencorps rechtsopvolger was van het oude FQI. Was dat het corps aan de Oudestraat, de synodale Hogeschool óf dat aan de Broederweg, waar de vrijgemaakte Hogeschool onderdak had gevonden in het voormalige studentenhospitium? Den Hartogh was juridisch adviseur van het ene corps. Ik was gedaagd als pretor (voorzitter) van het andere. We kwamen nog even in gesprek, daar in de rechtszaal! Ook tussen de hoogleraar en de student waren de wegen al ver uiteengegaan. Toch beiden - ieder op eigen plaats - nauw verbonden aan de Afscheiding van 1834, waaruit de opleidingsschool van Kampen voort was gekomen!

Vrijmaking en Afscheiding

Van Staalduine heeft zijn studie als hoofdtitel meegegeven: *Om de lijn van de Afscheiding*. De ondertitel luidt: 'Prof. dr. G.M. den Hartogh en de Vrijmaking van 1944.' Vrijmaking én Afschei-

ding - om die beide kerkhistorische complexen heeft Van Staalduine zijn historisch-biografisch exposé gegroepeerd. Een meesterzet! Door Den Hartogh in die dubbele belichting te zetten, wil hij duidelijk maken hoe de 'afgescheiden' vroomheid van Den Hartogh vooral inzake het religieuze zelfonderzoek (de vraag: ben ik wel waarlijk een gelovige, een kind van God?) in radicaal verzet kwam tegen de leer over het genadeverbond, zoals Schilder deze bezig was te ontwikkelen en zoals ds. Douwe van Dijk van Groningen die in de prediking op zijn eigen wijze uitdroeg. Hier werd de noodzaak van het 'zelfonderzoek' per se niet ontkend. Maar hier werd er grote nadruk op gelegd, dat dit 'zelfonderzoek' niet anders op rechte wijze kon worden betracht dan in het geloof en in het grote kader van het genadeverbond.

Prof. Den Hartogh meende 'in de lijn van de Afscheiding' te staan. Hij heeft dat in de tijd van de Vrijmaking ook nadrukkelijk tot thema gemaakt en verdedigd tegenover vrijgemaakte oppositie. Jammer is het, maar ik meen dat de schrijver zich op dit aangelegen punt nadrukkelijk heeft onthouden 'van een toetsing of synodalen en vrijgemaakten zich terecht op deze traditie meenden te mogen beroepen' (p. 14). In dit opzicht stelt deze zeer uitvoerige studie, die toch ook wel vaak aan detailinformatie zich wat te buiten gaat, teleur. Daardoor houdt het geheel iets formeels. Hoe kun je nu als het grote thema stellen, dat het Den Hartogh in zijn strijd tegen de Vrijmaking ging 'om de lijn van de Afscheiding', als je direct in het begin van je verhaal al vastlegt dat je over die *lijn* geen uitspraak zult doen? De geschiedenis van theologie én van vroomheid komt hier, helaas, te kort.

Dat wil niet zeggen dat ons hier niet zeer veel wordt geboden. Van Staalduine heeft gebruik kunnen maken van het rijke archief van professor Den Hartogh. Hij maakt daarvan kundig en overvloedig gebruik. Er is in *Nader Bekeken* (januari 2005, p. 7) van de hand van ds. J.W. van der Jagt al een behartigenswaardig artikel over deze dissertatie verschenen. Ik wil in deze bijdrage de hoogleraar trachten te tekenen onder drieërlei gezichtshoek, waarbij ik dankbaar gebruik maak van het door de schrijver verzamelde materiaal en hem ook kritische vragen wil stellen. Maar het *gaat* mij *om* die 'drieërlei gezichtshoek'. M.i. was Den Hartogh in de eerste plaats een *moedig man*, in de tweede plaats een *gekweld mens* en in de derde plaats een *radicale partijganger* van de synodale leer en het synodale kerkrecht.

Een moedig man

Terecht karakteriseert Van Staalduine Den Hartogh als een 'radicaal anti-fascist' (p. 117). Hij toonde dat allereerst al duidelijk in de kerkelijke adviezen aan de synode en aan de kerken: het lidmaatschap van de fascistische NSB werd door de synode onverenigbaar geacht met het *kerk*lidmaatschap. In deze lijn adviseerde Den Hartogh dan ook de kerken met betrekking tot de oefening van de tucht, zeker in de afhouding van het avondmaal: 'de cesuur van 10 mei 1940 veranderde daaraan niets.' Zo kan het werk van de man van het kerkrecht in *Kampen* worden getypeerd. Het is heel anders gesteld met de gezaghebbende canonicus van de Vrije Universiteit, prof. H.H. Kuyper! Voor en zeker tijdens de oorlog was zíjn advies: géén tucht. Hier is een duidelijke breuk tussen beide hoogleraren te constateren. Het was moedig van Den Hartogh, dat de inhoud van zijn adviezen geen verandering onderging, toen Nederland door de Duitsers was bezet. Het was eveneens een zaak van geestelijke moed, dat hij op dit punt niet voor een breuk met zijn leermeester Kuyper terugschrok. Hij deed dit evenmin, toen Kuyper de gereformeerde pers aanraadde in de dagen van bezetting vooral aan de bezetter geen aanstoot te geven. K. Schilder bleef het nationaalsocialisme in *De Reformatie* bestrijden. Den Hartogh deed het eveneens in *Antirevolutionaire Staatkunde* (p. 117, 118). Het was 'nieuw heidendom'. Van Staalduine kan hier een correctie aanbrengen op het oordeel van G. Harinck in diens studie over *De Reformatie* in de periode 1920-1940. Ook door middel van artikelen in het toenmalige gereformeerde meisjesblad *Bouwen en bewaren* trachtte Den Hartogh de jeugd te wapenen tegen defaitisme. Hij deed het ook als lid van de Schoolraad voor 'Scholen met de Bijbel'. Hij deed het als curator van het Gereformeerd Gymnasium in Kampen. Hij deed het vooral in spreekbeurten én in de prediking zondag aan zondag. Van Staalduine citeert breed een dikwijls door Den Hartogh gehouden preek over Hebreeën 12:3. Keer op keer waarschuwt de prediker tegen 'schepselverheerlijking', tegen het 'leunen op een almachtige staat', tegen 'deelneming aan organisaties of bewegingen, waarin een geest de leiding heeft, die niet uit God is'. Hij spoort aan om 'wat er ook de gevolgen van mogen zijn, de voorbiddingen, mede in het openbaar te blijven doen voor de wettige koningin, die God over ons gesteld heeft'. Het is volkomen juist, dat Den Hartogh zelf ná de oorlog zegt: 'Het is voor mij nog steeds een wonder, dat ik niet gearresteerd ben' (p. 121).

Inderdaad: een moedig man! Wie als spreker wél gevaarlijk is, maar tegelijk *geboden*, wie dan *niet* zwijgt (waarin H.H. Kuyper zijn kracht zocht en anderen adviseerde dat ook te doen!), hij toont *geestelijke moed*. Den Hartogh: zeker geen groot, geen oorspronkelijk theoloog, maar in de publieke ruimte van bezet Nederland wel een moedig christen.

Een moed, die Den Hartogh ruimte gaf ook op andere punten, vooral inzake het promotierecht van 'Kampen' (p. 202v), het conflict met H.H. Kuyper c.s. niet te schuwen.[1]

Bestudering van het boek van Van Staalduine heeft bij mij het respect voor de moed die prof. Den Hartogh in bezettingstijd aan de dag heeft gelegd, verdiept. Ik constateer dit met vreugde.

Een gekweld mens

Maar deze moedige man was ook een *gekweld mens*. Van Staalduine geeft daarvan een soms onthutsend verslag vanuit het archief van Den Hartogh. Hij werd vaak geplaagd - en zijn leven werd soms bedreigd - door zware maagkwalen die hem zijn werk soms voor maanden onmogelijk maakten. Maar - Van Staalduine wijst hier nadrukkelijk op! - naast de lichamelijke voegden zich *geestelijke* problemen (p. 112). Reeds in 1920 was hij voor een tijd zijn geloofszekerheid 'radicaal kwijt'. Had hij zich niet alleen maar voor een gelovige *uitgegeven*? Zou hij niet voor eeuwig verloren zijn? Zijn broer schrijft in deze tijd aan een vriend over hem: '... wat is een mensch. Met Gerrit is het radicaal mis. ... Hij loeit het soms uit van angst. Hij voelt de hel al hier op aarde en ziet geen ontkomen. ... Hij roept het uit: ik heb geen Heiland voor mijn ziel.' Zo bij een ellendig sterven: zó gaat het nu 'met iemand die huichelt van Jezus te zijn' (p. 106). Gelukkig: deze deerniswekkende toestand gaat weer voorbij, maar keert toch - zelfs dertig jaar later! - weer

terug: 'in 1956 kwamen de depressies in heviger mate terug. De geloofstwijfel, angsten en somberheid dwongen hem opnieuw professionele hulp te zoeken' (p. 112).

Het is niet met graagte of uit zucht naar verachtelijk voyeurisme, dat ik deze zwarte bladzijden citeer. Aan het einde van zijn studie grijpt Van Staalduine op deze passages terug (waarbij hij de inzinking van 1956/1957 passeert) en schrijft, dat voor Schilder de kwestie van het zelfonderzoek 'maar een bijkomend aspect vormde in het spectrum van meningsverschillen', maar dat dit voor Den Hartogh 'de kern van de kwestie' was. Híer voelde hij zich een radicale tegenstander van iemand als ds. Douwe van Dijk. En dan merkt Van Staalduine op: 'Het zal alles te maken hebben gehad met het feit dat hij zowel bij zijn belijdenis als bij zijn keuze voor de theologische studie door een diep dal van geloofsstrijd was gegaan' (p. 484).

Ik breek voor een ogenblik het citaat af om het straks compleet te maken. Het gaat me nu eerst om de *aard* van deze 'geloofstwijfel'. Steeds weer accentueert Van Staalduine, dat Den Hartogh werkelijk wel 'verbondsmatig' wilde leven en denken. Daarin raakte hij, zo meent de schrijver, de wezenlijke interesses van wat hij steeds noemt: de Reformatorische Beweging in de Gereformeerde kerken uit de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw. Hij noemt dan de namen van o.m. A. Janse, ds. C. Vonk, ds. D. van Dijk, ds. I. de Wolff, ook van ds. (later prof.) C. Veenhof en B. Holwerda met hun sterke nadruk op het vertrouwen op de *beloften* van het genadeverbond. Maar steeds merkt Van Staalduine op: *hiernaast* én *hierbij* wilde Den Hartogh ook handhaven de noodzaak van het zelfonderzoek (p. 145). Hij meent dat dit voor *K. Schilder* maar een 'bijkomend aspect' was (p. 484). Maar voor Den Hartogh was het echt de kern van de zaak. En dan moest dat zelfonderzoek werkelijk een onderzoek naar de *staat* zijn, d.w.z. hier moest de vraag worden beantwoord: 'ben ik wel een kind van God?' *En*: 'heeft God het nieuwe leven van de wedergeboorte wel in mij gewerkt?' Dáárom was Den Hartogh, hoewel hij wist te waarschuwen voor een 'wroeten in zichzelf', toch óók tegenover Schilder van mening, dat dit zelfonderzoek wel degelijk ook *buiten* en *vóór* het geloof kan en moest plaatsvinden: 'Het argument (van Schilder c.s.) dat zelfonderzoek slechts door *gelovigen* kan plaatsvinden, werd door Den Hartogh bestreden. De ongelovige kan er zich juist door verharden of tot geloof komen' (p. 149).

Kern van de zaak

Hier zijn we m.i. werkelijk bij de kern van de zaak, al is het de schrijver toch niet mogelijk de posities in deze geestelijke strijd helemaal zuiver in kaart te brengen. Wanneer hij de positie van Schilder probeert weer te geven, geeft hij in de eerste plaats al een lichte mistekening, wanneer hij stelt dat Schilder van oordeel is dat alleen *gelovigen* tot zelfonderzoek in staat zijn. Ja, het is maar een lichte mistekening, maar toch -, vooral wanneer de schrijver de positie van Schilder *cursiveert*, dan is het tijd om nauwkeurig te zijn! Schilder zegt regelmatig[2], dat het zelfonderzoek een *goed* werk is, een door God geboden werk. Maar dan stelt hij dit werk nooit buiten het geloof zelf en hij citeert dan graag de Catechismus van Heidelberg, waar we lezen dat goede werken zijn '*alléén* die uit waar geloof, naar de wet van God en tot zijn eer gedaan worden' (antw. 91). Van Staalduine geeft als mening van Schilder: alleen *de gelovigen* zijn tot het zelfonderzoek in staat. Maar Schilder zegt liever: alleen *uit het geloof* zijn wij tot dit goede werk in staat. Het lijkt hetzelfde, maar het is het niet! Wie bij dit goede werk over 'gelovigen' spreekt, maakt de mogelijkheid tot dit door God geboden werk toch gemakkelijk tot iets *statisch*, maar bij Schilder is het opgenomen in de dynamiek van de *levende* omgang van God met zijn volk. Onze God *roept* ons altijd weer tot geloof, ook tot geloofsbezinning op onze *staat* voor God! Prof. Schilder onderscheidt wel degelijk tussen de *staat* voor God én onze *stand* in de actuele gehoorzaamheid in het nieuwe leven voor Gods aangezicht. Maar anders dan bij Den Hartogh is in de overwegingen van Schilder die 'staat' een zaak van de door God aan zijn volk, zijn kinderen, geschonken rechtspositie. Van Staalduine klaagt dat het gevolg bij deze opvatting is 'een juridiserende theologie' (p. 53, vgl. de klacht van Den Hartogh dat 'in de rechtsrelatie tussen God en mens een "dode orthodoxie" gaat regeren' (p. 159)). Hier zou een 'al te juridisch hanteren van het verbond' heersen (p. 160), dat Den Hartogh terecht zou hebben onderkend (vgl. ook p. 485). Maar het is een droeve vergissing! Schilder wordt niet moe te benadrukken dat Gods verbond *geen* contract is, met afspraken die het hart niet hoeven te raken. Het gaat God in zijn verbond juist *om* ons hart en nergens anders om. Vandaar het 'alles of niets' in dit verbond (vgl. de dissertatie van de Zuid-Afrikaanse theoloog Sybrand Strauss met de kenmerkende titel *'Alles of niets' - K. Schilder oor die Verbond*, o.m. p. 275v over 'recht in gemeenschap', bij Schilder, maar ook bij een theoloog van de Afscheiding als F.M. ten Hoor, p. 278).

Mijnerzijds zou ik willen zeggen: is het huwelijk tussen man en vrouw soms minder dan een *liefdes*relatie, waarbij het hart in geding is, omdat het óók een *rechts*relatie is? Een rechtsrelatie allereerst voor God: Hij spreekt over dit recht van het heilig huwelijk tot in de wet van de tien geboden. Komt daarom de liefdesrelatie te kort? Het tegendeel is toch het geval! In vrije seksualiteit en niet verplichtend 'samenleven' kan er tijdelijk een 'goed gevoel' zijn, en waarom dan een 'boterbriefje' in het gemeentehuis gehaald. Maar het is Gods genade en barmhartigheid in het verbond van mens tot mens, dat Hijzelf dit verbond een zaak van *recht* doet zijn, ómdat het Hem erom gaat, dat getrouwden zullen weten dat zij met lichaam en ziel elkaar toebehoren - in goede en kwade dagen, in voor- en tegenspoed. Hoeveel te meer geldt dit dan als het gaat om de verhouding die God schept met ons in het verbond van de genade! Het gaat de HERE dan om het *hart* van zijn volk. Dáárom spant Hij bij ontrouw zijn *rechts*gedingen aan: 'Met Israël wil Hij een rechtsgeding aangaan' (Mi. 6:2). Het is de tekst die Schilder zo dikwijls heeft beziggehouden: in *dit* verbond gáát het om het 'ootmoedig wandelen met uw God' (Mi. 6:8).

Hoeveel misverstanden spookten er in de ziel van Den Hartogh en zoveel anderen, en blijven er ook maar spoken, tot in deze theologische dissertatie toe!

Door een diep dal

Hierboven brak ik de zin af, waarin Van Staalduine, eindconclusie nemend, stelt dat Den Hartogh geijverd heeft voor de zaak van het zelfonderzoek, zoals hij dit zag, omdat hier voor hem de kern van de kwestie was gelegen. En zo geeft Van Staalduine als zijn mening: sec 'zal alles te maken hebben gehad

met het feit dat hij … door een diep dal van geloofsstrijd was gegaan'. De schrijver doelt op de perioden van uiterste twijfel en van diepe wanhoop, die Den Hartogh heeft gekend. Toen ik in de dissertatie daarvan las in het begin van dit biografisch getinte kerkhistorische verhaal, toen heb ik gedacht: hoe moeilijk het ook is om over die wanhoop en twijfel in een recensie door te spreken, ik zal het toch moeten doen. Want deze wanhoop, waarin de hoofdpersoon van deze studie herhaaldelijk was verzonken, is *deerniswekkend*. En de man die in deze wanhoop wegzonk, is toen echt een deerniswekkend mens geweest. Daarover geen misverstand! Zelf heb ik in mijn jeugd en in mijn pastoraat ontmoetingen gehad met broeders en zusters in gelijke wanhoop neergezonken. Hoe greep dat aan! Daarom lees ik het *vervolg* van de zin die ik afbrak, ook met blijdschap, dat prof. Den Hartogh ten slotte 'tot zijn geloofsvreugde zijn vastheid in God had kunnen vinden' (p. 484).

Maar dit betekent *niet*, dat we deze twijfelperioden of deze wanhoop zouden moeten *wettigen*. Laat ik dat duidelijk mogen maken met een opmerking van A. Janse (hij is één van hen die door Den Hartogh samen met heel de 'Reformatorische Beweging' is teruggewezen!) in die fijne, kleine levensschets, die hij in 1932 gaf van de Walcherse boer Lourens Ingelse, een piëtistisch man, die aan 'ziekelijke bevinding' ten onder dreigt te gaan. Ook Ingelse in de 18e eeuw, zoals Den Hartogh in de 20e eeuw, was zo bang 'onbekeerd' te sterven: 'zo dadelijk te moeten sterven en onbekeerd te zijn - dat was het allerverschrikkelijkst.' Want hij miste in zijn binnenste 'de ervaring van Jezus', want hij leefde niet uit Gods beloften, maar uit en bij zijn eigen bevinding. Maar dan vertelt Janse, hoe er toch tussen al de onwijsheid van de ziekelijke bevinding het echte leven van Gods kinderen tot doorbraak kwam, *het geloof*. Dat was toen hij in al zijn twijfel en wanhoop een afbeelding zag van mensen 'op hun knieën liggende, met hun handen samengevouwen, en hun aangezichten eerbiedig naar den hemel opheffende - en tot God biddende' (*Lourens Ingelse*, p. 41). En dan schrijft Janse: '*Dat was het beslissende moment*. Nu ziet Lourens Ingelse omhoog, hij zoekt … en vraagt naar Jezus *buiten* hem - hij roept Hem aan, die in de hemel is … Zie - dat is *geloofswerkzaamheid* - hier scheurt even de mist van bevindingsgodsdienst en komt een zondaar tegenover zijn Zaligmaker te staan als een smeekeling. … Dat is het keerpunt' (*Lourens Ingelse*, p. 41,42).

Blijdschap dáárover. Maar niet om wat Janse terecht noemt de 'eigenwillige godsdienst' die 'zoo'n taai onkruid is', dat 'zoodra maar even het geloof is werkzaam geweest', komt weer 'de ziekelijke bevinding in al zijn gemoedsverbijstering terug' (p. 42).

Zó mogen we er dankbaar voor zijn, dat de door Van Staalduine beschreven hoogleraar 'zijn vastheid *in* God' hervond. Maar we blijven het diep betreuren dat hij ook daarna weer in wanhoop terug kon zinken (de periode 1956/57). Dat was, zou A. Janse zeggen, 'gemoedsverbijstering' ten gevolge van een verkeerde vraagstelling, waarbij de mens naar *zichzelf* wordt verwezen om vaste grond te verkrijgen in plaats van naar zijn Heiland, die hem toch in de *belofte* van het evangelie wordt aangeboden met *bevel* van geloof en bekering.

En we blijven het betreuren, dat Den Hartogh zich niet raden liet door zijn broeders die van deze belofte en van het bevel ook hem spraken, maar integendeel tégen hen zijn strijd begon - de radicale partijganger!

Daarover in een afsluitend gedeelte van deze boekbespreking.

N.a.v. Th.J.S. van Staalduine, *Om de lijn van de Afscheiding. Prof. dr. G.M. den Hartogh en de Vrijmaking van 1944*, uitg. Groen, Heerenveen 2004. ISBN 90 5829 440 4, 551 pag. Prijs € 22,50.

Noten:

1. Ter zijde merk ik op dat Van Staalduine in noot 36 (p. 209) een onjuiste terminologie hanteert, wanneer hij vermeldt: 'Na de vrijmaking *verleende* (curs. van mij, JK) de vrijgemaakte synode haar Theologische Hogeschool aan de Broederweg direct het promotierecht.' Die synode verleende dit niet, maar *erkende* dit recht en droeg aan curatoren op 'het gebruik-maken van die bevoegdheid mogelijk te maken'. Er is duidelijk verschil tussen het *verlenen* van een bevoegdheid (die er vóór die verlening dus niet was) én de *erkenning* van een bevoegdheid (die er dus reeds was, maar die lange jaren geen erkenning gevonden had). Vgl. *Acta Enschede*, 1945, art. 28. Preciesheid in de terminologie is over het algemeen niet het sterkste punt in de hier besproken studie!

2. Er is vooral te wijzen op de brede verhandeling in K. Schilder, *Heid. Cat. II*, p. 499-520, waarin Schilder het rapport weergeeft, dat door hem (samen met prof. Vollenhoven) is ingediend bij de synode van Sneek 1939. Het moet me van het hart dat Van Staalduine op dit punt weinig tot geen gebruik maakt van dit hoofdstuk van Schilder, zo ook wanneer het gaat om 'het getuigenis van de Heilige Geest'. Ook dan komt hij tot mistekeningen, zo wanneer hij meent, dat Schilder 'de Geest definieerde' als een kracht zonder eigen inhoud (p. 146, nt. 112). V.St. verwijst dan naar een niet door Schilder geautoriseerde lezing uit 1941, in Rotterdam gehouden. Maar reeds uit déze tekst kan duidelijk zijn, dat V.St. in de interpretatie van Schilder mistast, wanneer hij beweert dat Schilder stelt dat de *Geest* 'een kracht zonder eigen inhoud' is. Dat zou hem des te meer duidelijk hebben kunnen worden, wanneer hij ván het verslag over een lezing gegaan was naar de tekst van het door Schilder zelf geschreven deel van *Heid. Cat. II*, p. 485v. Het is duidelijk dat Schilder hier in aansluiting bij Greijdanus niet zonder meer over 'de Geest' spreekt, *maar* over het in art. 15 NGB genoemde '*getuigenis* van de Geest' ten aanzien van het (door Gods Geest gegeven en gesproken!) Woord van God in de heilige Schrift. Dan betoogt Schilder dat dit getuigenis aangaande de Schrift niet de *grond* is waarop ons Schtiftgeloof rust, maar de 'bewegende *oorzaak*' waardoor wij door deze krachtige werking van de Geest ertoe waren gebracht het Woord van de Geest *in* de Schriften te geloven. Het kader waarin Greijdanus en Schilder handelen over dit getuigenis, is dat van *het geloof in de Schriften als Gods Woord*, het geloof dat de Bijbel *in zichzelf* het betrouwbare Woord van God is: de *autopistie* van de Schrift! Ook wanneer men (zoals schrijver dezes) van oordeel is dat door Greijdanus en Schilder over dit centrale thema niet het laatste woord is gesproken (het 'getuigenis' van de Geest, zo kan men overwegen, is toch ook op te vatten als het getuigenis van de Geest *in* de Schriften *over* de Schriften en een getuigenis dat door diezelfde Geest in de harten van de gelovigen wordt ingedragen, zie bijv. Ps. 119:11; Ps. 16:17; vgl. ook met betrekking tot het getuigenis van de Geest inzake ons kindschap Gods, Calvijn op Rom. 8:16: 'onder het Evangelie (is het) de Geest der aanneming (die) onze zielen vrolijk maakt'), dan nog *blijft* de hartelijke overeenstemming met beide hoogleraren in hun strijd vóór de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van de Schrift *in zichzelf*-, een strijd tegen alle subjectivistische ondermijning van het geloof in de Schrift ter wille van het Geestesgetuigenis in de Schriften zelf.

Enschede huilt

Een buurt, die wel veel zorgen had,
maar die ook vol verhalen zat,
vol humor en gezelligheid,
die buurt zijn we voor eeuwig kwijt.

Daar waar het vol van kinderen was,
verschillend van geloof en ras,
maar in hun spel gelijkgezind-
loopt nu geen enkel kind.

In de oorlog stond de stad in brand
op Pathmos, Zwik en Hoogeland:
meer dan een halve eeuw nadien
kun je daarvan nog sporen zien.

Nu is, in de heerlijke maand mei,
bij vogelzang, zo vrij en blij,
de stad opnieuw iets aangedaan
dat nooit en nooit voorbij zal gaan.

Arm Enschede, verberg je in
de armen van je koningin
en huil, want daar is reden voor
en huil dan maar aan één stuk door.

Willem Wilmink

Het is vijf jaar geleden dat de Vuurwerkramp in Enschede plaats vond (13 mei 2000).
Ook de Noorderkerk werd getroffen.
Ik herinner me nog goed hoe daar in 1955 de generale synode werd gehouden. Ik kerkte er heel wat keren om de onnavolgbare vader en zoon De Wolff te horen preken en spelen. Onvergetelijke tijden.
Wilmink bezat het vermogen in een vers ellende en ontroering te verwoorden.
Enschede is en blijft voor mij een bijzondere stad.

Gedicht **G. Slings**

Nadenken over een gereformeerde ambtsstructuur...

In *De Wekker* verschenen onder deze gezamenlijke titel een drietal interessante artikelen van de christelijke gereformeerde theologe Miranda Renkema-Hoffman (25 februari, 4 en 11 maart 2005). We kwamen haar in deze rubriek al eens eerder tegen met haar pleidooi voor 'een ouderwetse kerkenraad' (in het novembernummer van ons blad). Nu gaf ze een samenvatting van haar doctoraalscriptie Kerkrecht. De vraagstelling is actueel. Ze wil een kritische doorlichting geven van de manieren waarop op het ogenblik de structuur van het ambtswerk (vooral als het gaat om het opereren als kerkenraad) veranderd en vernieuwd wordt op veel plaatsen. Dat er behoefte aan doordenking en verandering is, is alleszins begrijpelijk. In haar tweede artikel schetst ze herkenbaar de problematiek die de vertrouwde manier van organiseren en vergaderen door kerkenraden steeds moeizamer heeft gemaakt: de geringere beschikbaarheid van veel broeders voor het ambt, de druk en drukte van het leven en werken in onze samenleving, de toegenomen mondigheid van kerkleden, de gegroeide omvang in de breedte en de diepte van het pastoraat etc. Het heeft gemaakt dat er op veel plaatsen gekozen wordt voor een grotere opdeling van taken en verantwoordelijkheden over commissies, wijkteams, ambtsdragers met een beperktere taaktoedeling (óf pastoraal óf bestuurlijk) e.d. Hoe begrijpelijk ook allemaal, toch meent Renkema dat er kritische vragen bij te stellen zijn.

In haar eerste artikel trekt ze eerst nog weer eens de bijbelse grondlijnen voor de ambten in de kerk. Ze benadrukt dat uitgangspunt behoort te zijn wat Christus voor de gemeente heeft bepaald. Haar conclusie na weging van de schriftgegevens:

Christus wil in de regering van zijn kerk gebruik maken van zijn Woord en van mensen die namens Hem met dat Woord optreden. Dat is de lijn die door het hele nieuwtestamentische getuigenis loopt (via de discipelen en apostelen naar de oudsten in de christelijke gemeente, Math. 28:19,20, Joh. 20:21, Gal. 1:1, Hand. 20:28). Uit teksten als Ef. 4:11,12 en 1 Kor. 12:28 blijkt dat het ambt niet zomaar een incidentele dienst in de kerk is, maar dat ambtsdragers gaven zijn die Christus voor eens en altijd aan zijn kerk gegeven heeft. ... Aan deze bijbelse grondlijn kunnen we niet voorbijgaan, hoe lastig misschien ook voor mensen van onze tijd te aanvaarden. Christus wil dat er in de gemeente ambtsdragers zijn die Hem met gezag en volmacht vertegenwoordigen en de gemeente heeft hen als zodanig te erkennen. Het feit dat achter de ambtsdragers Christus Zelf staat, betekent ook dat ambtsdragers geen afgevaardigden of representanten van de gemeente zijn. Ze zijn gezanten van Christus en in eerste en laatste instantie aan Hem verantwoording schuldig.

Wijkteam

Vervolgens vraagt ze aandacht voor de manier waarop in de Schrift vooral het oudstenambt als van fundamenteel belang voor de gemeente van Christus benadrukt wordt. Ze schrijft:

Door in de naam van de goede herder opzicht en tucht te houden met het Woord van God, moeten oudsten de gemeente houden bij Christus. De opdracht hiertoe is zo duidelijk aanwezig in het Nieuwe Testament, dat welke structuur we verder ook zouden willen bedenken, het oudstenambt hierdoor in ieder geval niet mag worden verdrongen.

Als nog een belangrijke bijbelse grondlijn wijst ze vervolgens aan hoe het Nieuwe Testament meestal spreekt van ouderlingen in het meervoud. Daarin is er continuïteit met het functioneren van de oudsten in het Oude Testament:

Duidelijk is dat ambtsdragers in hun dienst aan de kerk niet als losse individuen optreden, maar gezamenlijk. Verder is duidelijk dat er geen sprake is van enige vorm van hiërarchie. De oudsten worden wel onderscheiden naar de intensiteit waarmee zij zich aan bepaalde taken kunnen geven, maar het blijft één ambt en taak. Dit alles wijst op het belang van

Persrevue **P.L. Storm**

het opzicht over de gemeente als gezamenlijke taak en verantwoordelijkheid van alle oudsten, ook in onze tijd.

Vanuit deze uitgangspunten kijkt Renkema in haar derde artikel naar de huidige pogingen om de (onmiskenbaar aanwézige) problematiek in het kerkenraadswerk te lijf te gaan. Daaruit nu een groter gedeelte. Ze geeft terecht aan dat het zo gemakkelijk niet is om die problematiek op te lossen. Maar dat neemt niet weg dat haar opmerkingen verdienen heel serieus meegewogen te worden in de evaluatie van wat niet alleen in de CGK, maar ook in onze kerken op het ogenblik zoal beproefd wordt op dit gebied. Onze kerkenraden zijn bijvoorbeeld onlangs ervan op de hoogte gesteld dat het NBC (het 'nieuwe bestuursconcept') geëvalueerd zal worden, nu het in een heel aantal gemeenten op één of andere wijze toegepast is. Wat Renkema schrijft, kan bij die evaluatie goede diensten bewijzen. Ze schrijft:

Zoals in het vorige artikel gezegd zoeken veel kerkenraden een oplossing voor de problemen in een splitsing van de werkzaamheden, zodat niet ieder kerkenraadslid voor alles verantwoordelijk is. In de meeste gevallen komt dit neer op een scheiding in de kerkenraadsstructuur tussen pastoraat en diaconaat aan de ene kant en algemene en bestuurlijke zaken aan de andere kant. Sommige ouderlingen krijgen een vooral pastorale taak, andere een meer bestuurlijke. In sommige gemeenten houdt een 'kerkenraad algemene zaken' of een moderamen zich autonoom met bestuurszaken bezig.

Positief

Deze scheiding tussen pastoraal en bestuurlijk werk komt voort uit de wens om beide kanten van het kerkenraadswerk gewicht te geven, wat op zich positief is te waarderen. Ook positief is dat er door deze scheiding voor de wijkouderlingen meer tijd vrij komt om te besteden aan (bezinning op) het pastoraat. En dat is van belang, zeker met het oog op de toegenomen intensiteit van het pastoraat en het gevoel van veel ouderlingen juist op dit punt tekort te schieten.
Nadeel is echter dat pastoraat en diaconaat aan de ene kant en algemene zaken aan de andere kant soms zó ver uit elkaar getrokken worden dat er bijna geen momenten meer zijn waarop die twee elkaar raken. Vaak komen de wijkouderlingen en -diakenen in andere vergaderingen samen dan hun collega-ambtsdragers die over de bestuurlijke zaken gaan. Jaarlijks zijn er dan enkele gezamenlijke vergaderingen waarin het beleid officieel wordt vastgesteld. In de praktijk betekent deze constructie echter dat een doorsnee wijkouderling erg weinig in aanraking komt met zaken die het leiden van de gemeente aangaan en dat de bestuurlijke ouderlingen zich volledig bezig houden met beleid en algemene zaken, maar geen pastorale taak hebben.

Eenheid van het herderlijke werk

Principieel is het grote bezwaar tegen deze oplossing, dat het veraf staat van het beeld van de ouderling als herder, dat we in het Nieuwe Testament vonden. Bij het herderlijke werk hoort het verzorgen van de kudde (bijvoorbeeld in individueel pastoraat), maar ook het leiden van de kudde (bijvoorbeeld in het 'de weg wijzen' door het formuleren van visie en beleid). Een herder is iemand die zijn schapen kent, en juist daardoor weet wat het beste voor de kudde is. Het is daarom de vraag of je het herderlijke werk zó uit elkaar kunt trekken als gebeurt. Hoe kan er visie en beleid ontwikkeld worden wanneer het concrete pastoraat niet aan dezelfde tafel ter sprake komt? En hoe kan er werkelijk pastoraat geboden worden zonder relatie met het wijzen van de weg en het uitleggen van beleid dat daarop gericht is? Alleen de namen al laten zien dat er iets wringt: een 'pastorale ouderling' dat is dubbelop (iedere ouderling is pastor, herder), en een 'bestuurlijke ouderling' dat is maar half (een ouderling kan per definitie niet alleen bestuurlijk zijn).
Overigens blijkt er in de praktijk ook een praktisch nadeel aan het uit elkaar trekken van onderdelen van het kerkenraadswerk te zitten, namelijk dat het naast tijdwinst (doordat ambtsdragers niet over alle onderdelen van het kerkenraadswerk hoeven te vergaderen) ook veel extra werk oplevert (doordat allerlei vormen van overleg en afstemming nodig zijn tussen de verschillende instanties die in plaats van de ene kerkenraadsvergadering zijn gekomen).

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Een andere oplossing om ambtsdragers te ontlasten is de instelling van wijkteams. Per wijk organiseren de ouderlingen en diakenen een groep mensen die meehelpt met het brengen van bezoeken. In de praktijk blijkt dat de rapportage van de afgelegde bezoeken (of dat nou bezoeken van wijkteamleden of van ouderlingen zijn) vaak plaatsvindt op de vergadering van het wijkteam. Het verslag van het pastoraat in de gemeente wordt in dat geval niet gedaan op de kerkenraad, tenzij er bijzondere situaties zijn die vanuit het wijkteam worden doorverwezen. Vaak gaat het werken met wijkteams samen met een splitsing in de kerkenraad, waardoor deze bijzondere pastorale situaties wel besproken worden door de ouderlingen met een pastorale opdracht, maar in een vergadering waar de bestuurlijke ouderlingen niet bij zijn.
Ook hier geldt het bezwaar dat de huisbezoekverslagen niet op dezelfde plaats gedaan worden als waar visie en beleid voor de gemeente wordt geformuleerd. Bovendien zijn de bestuurlijke ouderlingen niet op de hoogte van pastorale situaties in de gemeente, en in sommige gevallen geldt dat zelfs voor de meeste pastorale ouderlingen (omdat de bezoekverslagen alleen in de wijkteams gedaan worden). Op deze manier kan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle ouderlingen voor het herderlijke werk in de gemeente niet tot zijn recht komen. In het bijzonder denk ik dan aan de gezamenlijke taak van het houden van opzicht en tucht. Ook deze situaties worden meestal besproken op een kerkenraad pastoraat, maar dit gebeurt niet onder verantwoordelijkheid van alle ouderlingen. In ieder geval zijn de bestuurlijke ouderlingen er niet bij, maar in grote gemeenten worden de kerkenraden pastoraat ook nog gesplitst in wijken, waardoor ook niet alle pastorale ouderlingen erbij zijn.

Karakter van het oudstenambt

Een tweede vraag bij het werken met wijkteams is: hoeveel pastoraat wordt er daadwerkelijk door een ouderling zelf gedaan? In sommige gevallen is het zo dat de ouderling het werk in het wijkteam coördineert, maar dat hij zelf de adressen niet bezoekt. Maar hoe kan een ouderling op die manier zijn taak als herder van de gemeente waar maken? In sommige gevallen neemt de ouderling binnen het wijkteam de 'moeilijke gevallen' voor zijn rekening. Maar de 'gewone' gemeenteleden dan, horen die niet bij de kudde waar hij voor moet zorgen? Soms ook worden de adressen in de wijk gewoon verdeeld over alle bezoekende instanties (ouderlingen, diakenen, wijkteamleden, jongerenbezoekers, etc.). Maar waaruit blijkt dan nog dat hij als ouderling een bijzondere taak en verantwoordelijkheid heeft gekregen? Ik zou er daarom voor willen pleiten dat wanneer er in de gemeente met een wijkteam wordt gewerkt, ervoor gewaakt wordt dat het karakter van het oudstenambt bewaard blijft. Dat wil zeggen dat

een ouderling zelf actief bezig is met zijn opdracht: het in naam van de Goede Herder leiden en verzorgen van de kudde.

Aanzetten tot een verantwoorde structuur

Nu is het altijd makkelijker om ergens kanttekeningen bij te zetten dan aan te geven hoe het dan wel kan. Ik wil er dan ook erg voorzichtig in zijn, maar toch proberen er (vooral op grond van wat in het eerste artikel gezegd is over de bijbelse grondlijnen) iets van te zeggen. In mijn scriptie heb ik de volgende punten geformuleerd die als aanzet zouden kunnen dienen bij het denken over een gereformeerde ambtsstructuur in onze tijd:

1. *De nadruk zal moeten liggen op het oudstenambt als verantwoordelijk ambt voor de totale herderlijke zorg voor de gemeente. Vanwege de verwevenheid van pastoraat en leiding van de gemeente ligt de voorkeur bij een* ongedeeld college van oudsten dat verantwoordelijk is voor de gehele herderlijke taak van het weiden van de gemeente, *zowel wat betreft pastoraat als wat betreft bestuur en beleid.*
2. *In verband met de gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle oudsten voor de herderlijke zorg binnen de gemeente horen de* huisbezoekverslagen niet in een wijkteam, maar binnen de kerkenraad *gedaan te worden. Dit is de enige plaats waar zaken van opzicht en tucht op de juiste manier (ambtelijk en vertrouwelijk) besproken kunnen worden.*
3. *Het past niet bij* de principes van een gereformeerde ambtsstructuur wanneer een deel van de kerkenraad *(bijvoorbeeld een moderamen)* als een soort bestuurscollege boven de pastorale ouderlingen komt te staan. *De gezamenlijke oudsten hebben de verantwoordelijkheid voor het weiden van de gemeente, en daarbij is er geen onderscheid tussen bepaalde ouderlingen met méér en bepaalde ouderlingen met minder bevoegdheid.*

Verantwoorde structuren in een wijngaard

4. Taken die niet horen tot de hoofdtaak van het geestelijk leiding geven zou een kerkenraad *zo veel mogelijk aan gemeenteleden* moeten delegeren, *zodat de verschillende gaven in de gemeente optimaal tot uiting kunnen komen.*
5. *Het verdient aanbeveling om het verschil in karakter dat uit de bijbelse gegevens blijkt tussen het oudstenambt en het diakenambt uit te laten komen in de structuur van de gemeenteleiding door een duidelijke scheiding aan te brengen* tussen het leidinggevende en opzicht houdende oudstenambt en het dienende diakenambt.
6. *Het feit dat het Nieuwe Testament weinig zegt over het diakenambt geeft ruimte om dit ambt breed en naar de nood van de tijd invulling te geven. In mijn scriptie heb ik met het oog op onze tijd twee mogelijke brandpunten van hun werk aangewezen: als eerste het barmhartigheidswerk en als tweede het verzamelen, coördineren en inzetten van de geestelijke gaven van gemeenteleden. Diakenen zouden zo de schakel kunnen vormen tussen het college van ouderlingen dat het beleid vaststelt en de gemeenteleden die bezig zijn met de actieve uitvoering van dat beleid. De taak van de diakenen zou dan zo samengevat kunnen worden:* het zorgen dat ieder gemeentelid op de goede plek kan functioneren tot opbouw van de gemeente, zonder financiële zorgen of andere belemmeringen.

Van harte hoop ik dat deze punten inderdaad mogen dienen als een aanzet tot verder nadenken en dat we dat niet alleen vanuit praktisch oogpunt zullen doen, maar ook op een principiële manier en bij het licht van de Bijbel.

Register Nader Bekeken jaargang 1-11

Iedere jaargang van Nader Bekeken blijft toegankelijk doordat er in het januarinummer registers van de afgelopen jaargang worden opgenomen. Om het zoeken te vergemakkelijken is nu ook van alle eerder verschenen jaargangen één groot trefwoordenregister samengesteld. U kunt het vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Perforatie van kerkgrenzen

In de *Gereformeerde Kerkbode* uit het noorden (van 18 maart 2005) staat een opmerkelijk artikel van Nelleke Kemps-Stam. Onder de titel 'De kerk als toevluchtsoord' schrijft zij één en ander over het fenomeen perforatie van kerkgrenzen. Bekend zal zijn wat ermee bedoeld is, nl. de situatie waarin kerken leden accepteren die zich eigenlijk horen te voegen bij de kerk in de stad of het gebied waar zij wonen. Die leden hebben bepaalde redenen waarom zij geen lid willen zijn van de kerk waarbij ze volgens onze kerkelijke afspraken horen. Het is een verschijnsel waar Gereformeerde Kerken vanouds principiële moeiten mee hebben en daarom krachtig proberen tegen te gaan. Natuurlijk zijn er altijd, na goed overleg (en daaropvolgende wederzijdse instemming) van de twee betrokken kerken, uitzonderingen op de regel denkbaar. Bijvoorbeeld i.v.m. afstand door onlogisch lopende kerkgrenzen of om gezondheidsredenen, of t.b.v. de mogelijkheid van een nieuwe start voor iemand na grote moeilijkheden. Maar altijd hebben we ervoor willen waken dat kerkleden geen kerk 'naar eigen smaak' uitkiezen. Het is de roeping van Christus om je te voegen bij zijn kerk daar waar je woont, en waar Hij roept en vergadert. De gezamenlijke overtuiging daarover begint wat te wankelen. Een verschuiving is bezig, die uitkomt niet alleen in voorzichtige pleidooien voor, maar ook al in toepassing van perforatie van de kerkgrenzen. In haar artikel vertelt Kemps dat de classis Groningen zich de laatste jaren met het verschijnsel perforatie heeft beziggehouden. Na enige historische oriëntatie schrijft ze het volgende:

Soepel

Toch wordt er steeds vaker door kerkleden van de ene gemeente gevraagd om zich bij een andere gemeente te mogen aansluiten. De mogelijkheid om van kerk te wisselen zonder te verhuizen, wordt door de classis ook niet helemaal uitgesloten. Zo kan het nog steeds gebeuren dat kerkleden de grens oversteken naar een andere gemeente en daar 'asiel' krijgen. De kerk van Groningen-Oost heeft in het kerkblad van 15 januari jl. aan de gemeente het beleid van de classis uitgelegd en de toepassing daarvan door Oost.

Namens de pastorale raad schrijft ds. Cor van der Leest:

> *De laatste tijd leest u in het kerkblad soms dat gemeenteleden die op het grondgebied wonen van een zusterkerk (bijv. Groningen-Noord of Ten Boer) lid worden bij ons. Wat zegt dat over de kerkgrenzen in onze stad? Ik snijd dit maar eens aan omdat laatst op een vergadering ergens in het land mij werd gevraagd: 'Klopt het dat jullie in Groningen de kerkgrenzen afgeschaft hebben?' Nou, dat hebben we niét. Alleen, het pastoraal omgaan hiermee is de laatste jaren ruimhartiger geworden.*
>
> *Altijd al is de regel ('je hoort bij een kerk als je op het grondgebied daarvan woont') soepel toegepast. Ik denk aan een classicale afspraak van zo'n tien jaar geleden: 'Als iemand definitief verhuist naar een tehuis op het grondgebied van een andere kerk dan waartoe hij/zij hoorde, dan kan zo iemand, ter wille van een goede pastorale bearbeiding, lid blijven van zijn/haar oorspronkelijke kerk.' Dat betekent concreet dat er in Innersdijk verschillende vrijgemaakte broeders en zusters verblijven die nog altijd lid zijn van Noord, Zuid of West. De reden daarvoor is duidelijk: de thuiskerk heeft een band opgebouwd met die broeders en zusters en daarom kan die kerk ook beter de verantwoordelijkheid voor hen houden.*
>
> *De laatste jaren passen we deze pastorale aanpak ook toe in andere situaties. Door allerlei oorzaken komt het namelijk voor dat kerkleden zich niet meer zo thuis voelen in hun eigen gemeente; soms zelfs merken ze dat ze in hun geloofsgroei worden gehinderd. Dit probleem kan samenhangen met een verschillende invulling van het gemeente-zijn, maar ook met de eenzijdige samenstelling van een gemeente. In die situatie is natuurlijk het mooiste dat die kerkleden mee door hun eigen bijdrage aan zo'n gemeente daar toch uiteindelijk een plek weten te vinden. Soms lukt dat niet, zelfs na jaren van proberen. Voor die bijzondere situaties hebben we als classiskerken afgesproken dat we in onderling overleg zulke kerkleden de ruimte geven de kerkgrens te vergeten.*
>
> *U merkt het, in principe blijven we de afgesproken kerkgrenzen aanhouden. Want het is goed dat de keuze voor een gemeente niet allereerst bepaald wordt door de eigen voorkeur. Het is juist opbouwend dat een gemeente samengesteld is uit mensen met verschillende visies en belevingen, hoe lastig dat*

soms ook is. Daarnaast is het natuurlijk verdrietig voor een kerk haar leden naar een zusterkerk te zien vertrekken zónder dat ze verhuizen, zeker als zo'n kerk qua samenstelling en/of ledental toch al kwetsbaar is.
Maar anderzijds, mensen zijn er niet voor de regels. Daarom heeft het mij erg aangesproken dat onze christelijk-gereformeerde broeders en zusters hier werken met de stelregel: 'Als het niet kan zoals het moet, moet het maar zoals het kan.' Met andere woorden, hoe goed bepaalde afspraken ook zijn, als de toepassing ervan in een concreet geval niet opbouwend uitpakt, moeten we daarmee rekening houden.
Daarom is bij de classiskerken de overtuiging gegroeid: we bewijzen kerkleden geen dienst als we proberen hen te dwingen bij een kerk te blijven waar ze onvoldoende tot hun recht kunnen komen. Vandaar die classicale afspraak.
Bevorderen we hiermee dat mensen consumptief bezig zijn? Het zal vast voorkomen dat mensen voor een gemeente kiezen omdat ze het daar 'leuker' vinden, net zo goed als het voorkomt dat mensen expres verhuizen naar een andere plaats omdat daar een 'leukere' gemeente is. Maar het komt ook voor dat mensen door hun onvrede vervreemden van de GKV. Dat willen we als het even kan voorkomen. Dan maar liever soepelheid in de kerkgrenzen, ook al loop je dan het risico dat er oppervlakkig gekozen wordt. Intussen is onze ervaring doorgaans dat mensen die kerkelijk verkassen zonder verhuizing, daar heel serieus mee zijn omgegaan en beslist niet uit gemakzucht tot hun stap zijn gekomen. Daarom heten we hen dan ook zonder aarzeling van harte welkom in ons midden - hoe vervelend we zo'n overstap ook vinden voor onze zusterkerk.

C. v. d. Leest

De kerkenraad van Groningen-Oost laat in de toelatingseisen de pastorale functie van kerkgrenzen dus boven de territoriale gaan. Voor de goede orde moet gezegd worden dat het omgekeerde ook het geval is: gemeenteleden van Oost vragen om een plek in een andere gemeente. Maar voor welke oplossing er ook gekozen wordt, er zal op deze aarde wel nooit een gemeente te vinden zijn waar iedereen zich thuis voelt.

In dat laatste zinnetje verraadt zich de kern van het probleem met veel perforatiewensen: niet waar *de Heer van de kerk* een thuis *geeft*, is uitgangspunt van je kerkelijke opstelling, maar waar *jij* je thuis *voelt*. Die zogenaamde 'soepelheid in de kerkgrenzen' zal, vrees ik, niet zozeer meehelpen aan het tegengaan van vervreemding van mensen van de GKV, als wel vooral bevorderen dat mensen vervreemden van het besef wat het is kerk te zijn. Alweer een aantal jaren geleden werden de bezwaren tegen perforatie eens op een rijtje gezet door ds. G. Treurniet, in reactie op een toenmalig pleidooi ervoor. Ik haal het uit het *Gereformeerd Kerkblad* (Overijssel etc.) van 10/17 december 2000. Titel van het betreffende artikel: *Hoe strak moeten kerkgrenzen zijn?* In zes punten vat hij samen:

1. Niet ik kies mijn broeders en zusters uit, de **Heere** *geeft mij een plaats in Zijn kerk. Ruimte voor perforatie van kerkgrenzen is - zonder strikte voorwaarden - ruimte voor consumentisme en individualisme. Als geografische grenzen hooguit een adviserend karakter hebben, is het voornaamste verschil tussen een kerk en een snackbar dat er andere producten aangeboden worden.*
2. Titus moest oudsten aanstellen in alle **steden** *(Titus 1:5), niet in groepen van een bepaalde generatie, liturgische voorkeur of geestelijke ligging.*
3. De kerk is **gemeenschap** *der heiligen, zeven dagen in de week. Onnodige afstand van elkaar en van het kerkgebouw doet daar afbreuk aan.*
4. Het is het beleid van de Geest, dat er in de kerk **verschillende gaven** *zijn (1 Cor. 12:4-11). Geografische grenzen zijn in de regel een goed middel om die gaven eerlijk te verdelen en niet onnodig eenzijdig samengestelde gemeenten te laten ontstaan.*
5. Grenzen geven **duidelijkheid***: als je daar woont, hoor je bij die kerk. Dat voorkomt dat mensen bij problemen de weg van de minste weerstand kiezen. Het voorkomt ook onwaardig getouwtrek tussen kerken om gezinnen die ze allebei willen hebben.*
6. We kunnen met 'liggingsverschillen' tot op zekere hoogte ontspannen omgaan. Moet eenheid in het geloof bijvoorbeeld per se leiden tot eenvormigheid in de liturgie? Dacht ik niet. Tegelijk: we mogen als zusterkerken **niet uit elkaar groeien***. Dat doe je wél, als je de geografische grenzen tussen de kerken relativeert. Dan krijg je een - menselijkerwijs gesproken - onomkeerbaar proces van profilering en polarisatie. Jongeren kruipen bij elkaar in een flitsende gemeente, niet gehinderd, maar ook niet gecorrigeerd door ouderen met meer bijbelkennis en levenswijsheid. Andere gemeenten roesten vast of lopen leeg. Een vooruitstrevende gemeente slaat door. Een behoudende gemeente trekt zoveel verontrusten van elders, dat er op den duur ook geen goede of zelfs nodige vernieuwingen meer mogelijk zijn. Het begint met verschillen in cultuur, maar vervolgens groeien er verschillen in tuchtoefening en ook in de leer.*
Ongenuanceerd rampscenario? Dat weet ik zo net nog niet. De ervaringen van andere kerkgemeenschappen met perforatie en open grenzen maken mij niet vrolijk. Ik wil graag veel leren van onze christelijke gereformeerde broeders. En dan knoop ik goed in m'n oren, dat zij er steeds meer spijt van krijgen, dat ze ooit begonnen zijn met het relativeren van kerkgrenzen.

We leven ondertussen weer enkele jaren verder. De onderlinge (liggings-) verschillen zijn bepaald groter en dieper geworden. Ga je in zo'n situatie perforatie als bruikbaar instrument inzetten, dan bevorder je dat verschillen structureel weggemasseerd worden in plaats van dat kerken met elkaar de dingen inhoudelijk doorspreken en ervoor blijven waken dat de onderlinge verschillen niet ongezond groot worden. Verschillen mogen namelijk nooit zo groot worden, dat je als kerken iemand te billijken redenen geeft om zich bij een bepaalde kerk niet te willen voegen. Perforatie is een instrument van een *plurale* kerk en hoort niet thuis in een belijdende kerk. Waar het voorkomt, moet je het proberen tegen te gaan, meenden we de CGK steeds voor te moeten houden. Het is wel wat zuur om hun praktijk (waar velen het daar moeilijk genoeg mee hebben) nu opeens als lichtend voorbeeld voor ons gepresenteerd te krijgen.

Beatrix, koningin in een oude traditie

In de afgelopen twee maanden is veel geschreven over onze koningin. Dat lag voor de hand. Allemaal herdenkingsartikelen en terugblikken in verband met haar 25-jarig jubileum. In *Terdege* van 6 april staat een uitvoerig interview van Huib de Vries met de bekende historicus dr. A.Th. van Deursen. Daarin wordt op een boeiende manier onze vorstin vergeleken met haar voorgangers en -sters uit het huis van Oranje. Ook gaat Van Deursen in verband daarmee in op hun kerkelijke opstelling en geloof, voor zover dat naar buiten komt. Twee stukjes knip ik uit het veel grotere geheel:

Is er bij alle verscheidenheid in opvattingen en karakter sprake van continuïteit in visie en optreden van de Oranjes, de eeuwen door?
'Ik denk dat je dat voor de periode van de Republiek zeker kunt zeggen. Onder de stadhouders heeft altijd het gevoel van eenheid in het geloof met de Gereformeerde Kerk bestaan. Ze wisten zich verantwoordelijk voor de handhaving van de christelijke religie in de Nederlanden. Dat zie je zelfs nog bij een man als Willem de Vijfde, al had die weinig middelen om zijn ideeën aan het volk op te leggen. Bij Willem van Oranje ging genoemde houding samen met een sterke wil om de deuren open te houden voor mensen van andere overtuigingen. Die tolerante trek blijft ook in het beleid van zijn opvolgers zichtbaar.
Bij koning Willem I valt op dat hij heel duidelijk is beïnvloed door de Verlichting. Zijn verlichte gedachten wil hij ook in de godsdienst vormgeven. Denk aan de stichting van het seminarie in Leuven, waar verlichte priesters opgeleid moeten worden. Dat doet wat denken aan onze imamopleiding. De keerzijde is dat de gereformeerde richting in de Hervormde Kerk onder deze Oranjevorst onder zware druk komt te staan, waardoor een gedeelte via de Afscheiding de kerk verlaat en daarvoor een hoge prijs moet betalen.'

Toen was de tolerantie bij Oranje ineens weg.

'Ja, dat is heel curieus. Je ziet dat tot vandaag toe bij verlichte mensen. Het liberalisme is bepaald geen denkwijze die de godsdienstvrijheid hoog houdt. De opvatting die men heeft over de scheiding van kerk en staat komt vaak neer op het muilkorven van de kerk. Koning Willem de Tweede en Willem de Derde zijn overigens niet op dit spoor voortgegaan. Van Willem de Derde heb ik de indruk dat hij orthodoxer was dan zijn grootvader. Zoals je dat ook van koningin Wilhelmina kunt zeggen. Zij was niet iemand die in de gereformeerde gezindte thuis zou horen, maar evenmin iemand van liberale opvattingen in kerkelijke zin. De predikanten die door haar gevraagd werden om te preken in de hofkapel zaten in het algemeen in de orthodox-hervormde hoek.'

Hoe ziet u koningin Beatrix in relatie tot haar voorgangers, als het gaat om haar theologische opvattingen?
'Beatrix heeft belijdenis gedaan bij ds. Kater, een bekend voorman van de vrijzinnig-hervormde richting. Ze heeft een sterk geloof, maar het is van een andere aard dan dat van haar grootmoeder, al zijn de geloofsinhouden wat moeilijk te analyseren. Je moet het voornamelijk doen met Kersttoespraken. Die van koningin Beatrix tonen een ruim soort christendom. Misschien ook omdat ze in onze samenleving een beetje de kool en de geit moet sparen. Wel heb ik de indruk dat er een eerlijke vrijzinnige overtuiging achter zit. Een grote samenbindende invloed gaat daar niet van uit, maar dat zou evenmin het geval zijn als ze een orthodox geloof aanhing. De meerderheid van het Nederlandse volk heeft voor geloof geen belangstelling meer.'

Welke betekenis kent u toe aan het feit dat onze vorstin bij de aanvaarding van het koningschap naar het zesde couplet van het Wilhelmus verwees?
'Welke betekenis ik daaraan toeken, lijkt me niet zo belangrijk. Het gaat erom hoe zij dat vers opvat. Ze plaatst het in haar vrijzinnige traditie. Ik denk dat de bedoeling van de 16e-eeuwse dichter een andere is geweest, maar het staat ieder vrij om met een citaat uit een gedicht om te gaan zoals hij of zij wil.'
...

Met welke telg uit het Oranjehuis vertoont Beatrix de grootste overeenkomst?
'De eerste aan wie ik denk, is koning Willem de Eerste, met zijn keuze voor een verlicht christendom. Beatrix' vorm van religie heeft eenzelfde gestalte. Haar opvatting over het koningschap is overigens een totaal andere. Willem de Eerste was een typische autocraat. Autocratie is niet iets wat onze koningin lijkt na te streven. Dat is ook niet mogelijk in de huidige situatie. Wel zoekt ze de grenzen van de mogelijkheden die het ambt haar bieden. Daarin vertoont ze een zekere overeenkomst met Frederik Hendrik. Die probeerde als stadhouder zijn invloed groter en groter te maken, zonder de formele regels aan te tasten. Het is tegelijk een vergelijking die mank gaat, omdat Frederik Hendrik veel minder werd geremd door constitutionele beperkingen.'

Op welke punten heeft koningin Beatrix u teleurgesteld?
'Teleurstelling komt voort uit onvervulde verwachtingen. In die zin geloof ik niet dat het reëel is om van teleurstelling te spreken. We kunnen voor onszelf vinden dat koningin Beatrix een orthodox-christelijke levensovertuiging zou moeten vertonen, maar we moeten wel beseffen dat dat niet zou bijdragen aan een steviger fundering van het koningshuis als symbool van de natie. Het Nederlandse volk bestaat nu eenmaal niet meer overwegend uit kerkgangers. Persoonlijk zou ik bij de koningin graag een krachtige, positieve geloofsovertuiging hebben gezien, maar voor die verwachting bestond bij haar aantreden geen grond.'

Cahier 63: Tot geloof komen

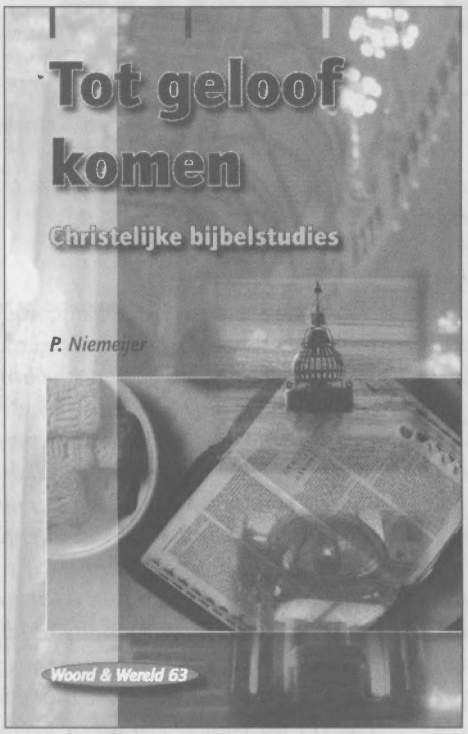

Christelijke bijbelstudies

P. Niemeijer

Tot geloof komen: dat gaat niet vanzelf. De Here roept ons ertoe. Maar er lijken heel wat drempels te zijn. Dit boekje gaat in op vragen als:

- hoe zijn we er van onszelf aan toe?
- hoe moet je opnieuw geboren worden?
- wat houdt 'kiezen voor God' in?
- mogen wij zomaar het evangelie geloven?
- je kunt wel willen geloven, maar is het wel altijd mogelijk?
- moet je om te geloven niet uitverkoren zijn?
- kun je niet verworpen zijn?
- tot geloof komen is één, maar daarop volgt de vraag: hoe blijf je erbij?
- is er niet méér nodig dan geloven?

De auteur beluistert vanuit deze vragen een negental bijbelgedeelten. Hij laat zien hoe over verlossing, verkiezing, wedergeboorte en volharding niet gesproken kan worden buiten Christus om. Vandaar de ondertitel: christelijke bijbelstudies.

Voor bespreking in groepsverband zijn aan elk hoofdstuk opmerkingen ter verdieping en vragen voor de bespreking toegevoegd.

Kijk eens op www.woordenwereld.nl voor een combinatieabonnement

Cahier 64: Dat ik toch vroom mag blijven

- terugblik en bezinning op geloofskeuzen -

Jan Veenstra

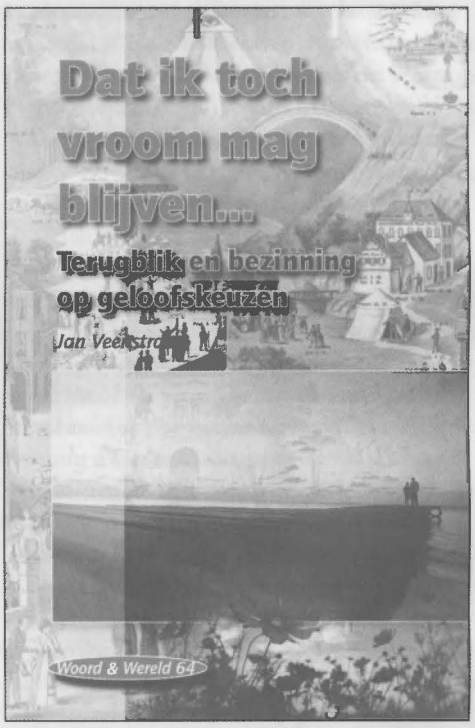

Is vroomheid niet een hopeloos ouderwets begrip? Wat moet je daarmee in een tijd waarin iedereen mag geloven op zijn eigen manier? Waarom zou een ander vromer zijn dan jij, als het vooral om eigen ideeën en gevoelens zou gaan? Het is de vraag of we elkaar nog wel verstaan, zelfs wanneer we dezelfde woorden gebruiken.

Er is ook een valkuil. De Farizeeër uit de bekende gelijkenis streelde zijn ego met de stelligheid: hoe vroom ben ik! Maar wij formuleren de vraag anders: hoe ben ik vroom? Of, beter gezegd: hoe blijf ik vroom?

Aan ieder hoofdstuk heeft Jan Veenstra bijbelgedeelten toegevoegd die je kunt lezen bij de behandelde onderwerpen. Daarom is dit nieuwe cahier ook heel geschikt om te gebruiken voor bijbelstudieavonden.